

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 97 • 18. juni
Sesjonen 2024–2025

Møte onsdag den 18. juni 2025 kl. 10

President: Masud Gharahkhani

Dagsorden (nr. 97):

1. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2025) (Innst. 534 S (2024–2025), jf. Prop. 149 S (2024–2025))
2. Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Reindriftsavtalen 2025/2026) (Innst. 533 S (2024–2025), jf. Prop. 143 S (2024–2025))
3. Referat

*Minnetale over tidligere stortingsrepresentant
Kåre Øvregard*

Presidenten [10:00:06]: Ærede medrepresentanter!

Den 30. januar 2025 døde tidligere stortingsrepresentant Kåre Øvregard fra Luster, 91 år gammel.

Han representerte Arbeiderpartiet og Sogn og Fjordane fra 1977 til 1989. I løpet av denne tiden var han medlem av landbrukskomiteen, sekretær i kommunal- og miljøvernkomiteen og medlem av kirke- og undervisningskomiteen.

Kåre Øvregard vokste opp i små kår på husmannsplassen Øvregard i Jostedalen som den yngste av ti søsken. Ulikt mange jevnaldrende i bygda som reiste til Årdal i ung alder for å jobbe på verket, fikk han mulighet til å utdanne seg videre. Da han kom hjem etter lærerutdanning på Stord, hadde frøene fra et politisk bevisst barndomshjem slått ut i full blomst. 26 år gammel ble han kommunestyremedlem og varaordfører.

Øvregard hadde en tillitvekkende, mild og lavmælt framtoning. Han var påfallende lite opptatt av å fremme sin egen karriere – det var andre som løftet ham fram. Da han fra posisjonen som ordfører i Luster fikk topplassen på stortingslista til Sogn og Fjordane Arbeiderparti, skjedde det nesten motvillig.

Som stortingsmann ville han likevel gjøre en jobb for dem han representerte. I sin første periode ønsket han selv å komme i landbrukskomiteen, dette for å bedre vilkårene for de små og bratte brukene som det var så mange av i hjemfylket hans, noe han følte han fikk bidratt til.

Som en mann fra kraftkommunen Luster brukte Øvregard mye av sitt politiske liv på saker som omhandlet kraftutbygging og næringsutvikling. Sakene fra tiden i kirke- og undervisningskomiteen på Stortinget lå nok likevel hans hjerte nærmest. Han var læreren og skolestyreren, levende opptatt av at barna skulle få en god

oppvekst. Han var også kulturmannen og målmannen som på sine eldre dager skrev flere lokalhistoriske bøker.

«Kåre Øvregard har som lærar og politkar vorte ein bauta i lustrasamfunnet», var ingressen i intervjuet en avis gjorde da han fylte 80 år. Det var også omkvedet da han gikk bort elleve år senere. Han var gutten fra den lille husmannsplassen som fikk de store mulighetene det norske etterkrigssamfunnet ga ham, og som ga tilbake til samfunnet i rikt monn gjennom et langt liv.

Vi lyser fred over Kåre Øvregards minne.

Representantene påhørte stående presidentens minnetale.

Presidenten [10:03:08]: Representanten Himanshu Gulati, som har vært permittert, har igjen tatt sete.

Fra Arbeiderpartiets stortingsgruppe foreligger søknad om permisjon for representanten Kari Henriksen i dagene 19. og 20. juni for på vegne av Stortingets presidentskap å delta i møter i NATOs parlamentariske forsamling i Brussel, Belgia.

Etter forslag fra presidenten ble enstemmig besluttet:

1. Søknaden behandles straks og innvilges.
2. Vararepresentanten, Kai Steffen Østensen, innkalles for å møte i permisjonstiden.

Presidenten [10:03:34]: Representanten Andre N. Skjelstad vil framsette et representantforslag.

André N. Skjelstad (V) [10:03:34]: På vegne av representantene Alfred Jens Bjørlo, Sveinung Rotevatn og meg selv ønsker jeg å legge fram et representantforslag om oppfølging av mål om utflytting av statlige arbeidsplasser og å gjøre det lettere å bo og arbeide i hele landet.

Presidenten [10:04:06]: Forslaget vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Sak nr. 1 [10:04:16]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2025) (Innst. 534 S (2024–2025), jf. Prop. 149 S (2024–2025))

Presidenten [10:04:28]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 5 minutt-er til hver partigruppe og 5 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter inn-

legg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får en taletid på inntil 3 minutter.

Solveig Vitanza (A) [10:04:59] (ordfører for saken): Jeg vil starte med å si gratulerer med jubileet! Hovedavtalen feirer nemlig 75 år. I 1950, under Gerhardsen-regjeringen, fikk jordbruket forhandlingsrett med staten for første gang. Mens vi gleder oss over den markeringen, vil jeg også få lov å takke komiteen for godt samarbeid under denne behandlingen. Komiteen har hatt mange store saker den siste tiden, og jordbruksoppgjøret har som alltid relativt kort behandlingstid. Til tross for det har vi i dag et bredt flertall som stiller seg bak tilrådingen om å støtte årets jordbruksoppgjør.

Jeg er glad for at flertallet i komiteen slår ring om den norske landbruksmodellen, som bygger på at organisasjonene i landbruket og staten hver vår setter seg sammen og forhandler om viktige rammebetingelser for norsk landbruk og matproduksjon. Jordbruksavtalen, som ble inngått mellom Norges Bondelag og staten den 16. mai, styrker vår nasjonale selvforsyning og matberedskap, og den legger til rette for økte inntektsmuligheter for landbruket.

For å sikre landbruk i hele landet og bidra til å øke verdiskapingen samtidig som vi reduserer klimaavtrykket, må vi også sørge for at bøndene er sikret god lønnsomhet. For Arbeiderpartiet og ikke minst for næringen selv er det viktig å legge til rette for at bønder skal våge å investere i en drift som er grønn, innovativ og som legger vekt på dyrevelferd. Det skal være mulig for unge å gå inn og ta over gårdsdrift som en trygg investering for framtiden.

De gode jordbruksoppgjørene fra denne regjeringen har fokusert på å øke inntektsmulighetene for landbruket. Nå ligger vi an til at inntektsgapet kan bli tettet allerede i år. Avtalen legger til rette for videre tetting i 2026. Dette er historisk og svært viktig for framtidstroen og rekrutteringen til landbruket.

Et aktivt og framtidsrettet landbruk over hele landet er det viktigste bidraget vårt til matberedskap her i landet. Jeg er derfor veldig fornøyd med at årets jordbruksavtale legger opp til å styrke selvforsyningen, bl.a. med en satsing på planteprodukter til både mat og dyr. En betydelig satsing på frukt og grønt og styrking av det grovførbaserte husdyrholdet er blant satsingsområdene i avtalen.

For totalberedskapen er det viktig med matproduksjon, næringsmiddelindustri og bosetting i Nord-Norge. Årets jordbruksavtale bygger videre på regjeringens satsing i Nord-Norge med en betydelig økning for landbruket, bl.a. med en egen rekrutteringskvote for kumelk og ved å heve tilskuddsandelen for investeringer i omleg-

ging til løsdrift for storfe og svineproduksjon med 65 pst. Dessverre har det skjedd en liten feil i komiteens innstilling ved at Nordland har falt ut av komitémerknaden. Jeg vil derfor benytte denne anledningen til å rette opp og understreke at den økte tilskuddsandelen for investeringer gjelder for hele Nord-Norge, dvs. Nordland, Troms og Finnmark, slik det også står i avtalen.

Jeg vil også framheve avtalens sterke prioritering av klima, natur og miljø. Over avtalen går 10,9 mrd. kr til ordninger med natur-, miljø- og klimaeffekt, en økning på 310 mill. kr, noe som tilsvarer en tredjedel av hele avtalen. Dette viser med tydelighet at både regjeringen og jordbruket mener alvor med at klimautslippene fra jordbruket må ned.

Det har kommet mange forslag fra ulike partier i denne saken. Flere er å sparke inn åpne dører. Noen er helt utelukket for Arbeiderpartiets politikk. Andre er allerede prøvd ut. Arbeiderpartiet har likevel valgt å gå inn i flere forslag, siden dette allerede er en del av regjeringens politikk.

Det viktigste er at vi står her i dag med et klart flertall for jordbruksoppgjøret. Det gir meg trygghet for at vi kan gå inn i sommeren med en god avtale for et framtidens rett norsk landbruk.

Lene Westgaard-Halle (H) [10:09:50]: Dette er trolig en av de siste gangene jeg tar ordet fra denne talerstolen som stortingsrepresentant. Jeg må innrømme at jeg gjør det med et visst vemod, men aller mest i dyp takknemlighet. Jeg er takknemlig for den tilliten jeg har fått fra dem som stemte på Høyre, og stolt over å ha representert et parti som ikke bare forvalter, men også vil noe mer og noe bedre for norsk landbruk – et Høyre som heier på norske bønder, som ser verdien i arbeidet deres dag ut og dag inn, men også et Høyre som tør å si det som må sies: at det er på tide med reform. Det er ikke fordi vi har gitt opp norsk landbruk, snarere tvert imot, men fordi vi tror på det. Vi vet at det kan fornyes og styrkes for framtiden, for la oss være ærlig: Landbrukspolitikken i Norge er ikke tilpasset 2025. Den er ikke engang tilpasset 2005. Likevel skal vi ruste oss for 2050.

Jeg drømmer om et landbruk som er moderne, innovativt og bærekraftig, et landbruk som verner om tradisjonene våre, men som også tør å gripe de nye mulighetene, står støtt i krisetid og utvikler seg i fredstid. Vårt mål er ikke å bevare landbruket slik det er i dag, men å sikre et sterkt, levende og framtidsrettet landbruk. Vi må forandre for å bevare. Det er ikke gårdene som skal tilpasse seg politikken her på huset. Det er politikken som må tilpasse seg virkeligheten. Virkeligheten endrer seg. Klimaet endrer seg. Forbruket endrer seg. Teknologien endrer seg. Da kan ikke landbrukspolitikken stå stille.

I dag bruker vi rundt 30 mrd. kr på landbruket i året. Det er mye penger, faktisk nesten mest i verden. Likevel ser vi ikke tilsvarende forbedringer i produktivitet, verdiskaping eller klimakutt. Tvert imot opplever mange bønder mer papirarbeid enn produksjon, mer frustrasjon enn frihet, og altfor mange unge velger bort landbruket som levevei.

Et levende landbruk krever rekruttering, og rekruttering krever attraktivitet. Derfor vil Høyre styrke investeringsstøtten for unge bønder, bedre velferdsordningene når man etablerer seg som bonde, og gjøre det enklere å gjennomføre generasjonsskifter. Framtiden begynner med dem som velger å satse i dag. Vi må gjøre det verdt å bli bonde og verdt å bli i landbruket. Da må vi gjøre det lettere å starte, lettere å utvikle seg, lettere å satse, og det gjør vi ikke med nesten 100 ulike støtteordninger, med overlappende krav og byråkrati. Vi gjør det heller ikke ved å holde fast på utdaterte politiske rammer som hindrer innovasjon og nytenking.

Klimautfordringene gjør det også nødvendig å tenke nytt. Landbruket står for rundt 10 pst. av utslipp i Norge. Hvis vi ikke klarer å kutte, vil andelen øke til 70 pst. når de andre sektorene kutter. Det er ikke bærekraftig verken for klimaet eller for næringen selv. Da nytter det ikke å være redd for alt som er nytt, som f.eks. metanhemmere. Jeg vil gjerne få rose både Bondelaget og Tine for å ha tatt et tydelig standpunkt for kunnskapen og forskningens side i den saken. Vi står sammen med dere, vi heier på dere, og vi er glad for at dere tar klimaet på alvor, for vi må stå sammen i stormen.

Idet verden ser ut til å gå av hengslene rundt oss, må vi være forberedt på det meste. Beredskap har blitt et langt mer alvorlig og aktuelt tema de siste årene, og matberedskap handler ikke bare om hvor mye vi produserer. Det handler om hvordan, og det handler om hvor. Norge er fortsatt altfor avhengig av importert kraftfôr og matvarer som vi egentlig kan produsere mer av selv.

En løsning er å samarbeide tettere med de nordiske naboene våre. Sverige og Finland er endelig med i NATO, og det gir en historisk mulighet for en felles nordisk plan for matberedskap. Jeg vil gjerne få takke de andre partiene i komiteen, som står sammen med oss om dette. Jeg vil også få lov til å løfte de andre forslagene Høyre er med på.

I mitt sannsynligvis siste innlegg herfra har jeg også lyst til å sende en klar beskjed, ikke bare til Stortinget, men til norske bønder. Vi ser dere, vi tror på dere, og vi heier på dere. Vi vil gjøre norsk landbrukspolitikk bedre, enklere og mer moderne. Høyre ser til dette oppgjøret med stor respekt for landbrukets historie og med en ambisjon for framtiden. Vi vil forandre for å bevare. Vi vil styrke for å forenkle, og vi vil satse fordi norsk mat, norsk beredskap og verdiskaping fortjener det.

Til slutt har jeg lyst til å si tusen takk til alle de fantastiske menneskene i norsk landbruk som jeg har møtt de siste fire årene. Jeg vil takke for kunnskapen, for engasjementet – det er stort – og for rausheten. Jeg vil takke alle gode kollegaer her på Stortinget for debatter, for samarbeid og for litt motstand – alt sammen til det beste for demokratiet. En stor takk også til alle som har gjort det mulig for meg å stå her, og jeg håper jeg leverte. Takk for muligheten, takk for reisen, takk for meg.

Presidenten [10:14:36]: Da har representanten Lene Westgaard-Halle tatt opp de forslagene hun refererte til.

Nils T. Bjørke (Sp) [10:15:01]: Eg vil takka saksordfører og komité for godt samarbeid.

Senterpartiet er glad for at det ligg til grunn ein avtale når me no skal diskutera jordbruksoppgjeret for 2025. Det er bra at næringa samla seg om eit felles krav til staten i årets forhandlingar. Då tilbodet frå staten kom, må eg seia eg vart overraska over at tilbodet ikkje var høgare. Senterpartiet meiner at for å nå målet om auka matproduksjon burde staten ha tilbode meir på fleire punkt.

Landbruket gjekk samla i forhandlingar og klarte heldigvis å styrkja avtalen på fleire punkt, ikkje minst for sau og ammeku – produksjonar som treng eit tydeleg løft. Senterpartiet merkar seg at begge faglagane forhandla fram til resultatet var landa, så sjølv om Norsk Bonde- og Småbrukarlag trekte seg i sluttfasen, oppfattar me at næringa var samstemd om mykje av det faktiske innhaldet i avtalen og politisk retning.

Senterpartiet meiner det er viktig at Stortinget respekterer ein inngått avtale, og er fornøgd med at eit godt fleirtal på Stortinget stiller seg bak denne avtalen. Senterpartiet meiner det er viktig for å styrkja forhandlingsinstituttet.

Senterpartiet har vore oppteke av å få på plass fleire viktige merknader som viser veg framover. Me meiner det er viktig å vera ambisiøs i jordbrukspolitikken og at me tydeleg prioriterer tiltak som byggjer opp under måla om auka norsk matproduksjon på norske ressursar.

Fleirtalet viser til at Stortinget har sett fire overordna mål for norsk landbrukspolitikk: mattryggleik og beredskap, landbruk i heile landet, auka verdiskaping og berekraftig landbruk med lågare utslipp – og at jordbruksavtalen er det viktigaste verkemiddelet for å nå desse måla.

Målet om auka norsk matproduksjon er krevjande, men mogleg dersom det er vilje til å prioritera nok. Difor er eg glad for at fleirtalet i komiteen er tydeleg på at det må liggja til grunn, og fremjar forslag for å slå fast dette:

«Stortinget ber regjeringen sikre at inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet forblir tettet fremover.»

Senterpartiet meiner det er avgjerande med eit aktivt landbruk og matproduksjon i heile landet og vil streka under kor viktig det er at satsinga på Nord-Noreg, som me har arbeidd fram i regjering, fortset, og vil streka under at det i dei komande jordbruksoppgjera bør leggjast vekt på tiltak som direkte vil styrkja bondens økonomi i dei nordlegaste fylka. Me må styrkja lønsemda i å produsera mat i nord.

Dei politiske forskjellane i landbrukspolitikken er stor på mange område. Det er ingen løyndom at Høgre og Framstegspartiet ynskjer milliardkutt og auka avgifter i landbruket, i tillegg til svekt tollvern.

Komitéinnstillinga viser tydeleg at dei politiske forskjellane er store, òg når det gjeld prioritering av matberedskap og ikkje minst regulering av norsk matproduksjon. Senterpartiet meiner det er oppsiktsvekkjande at Høgre, Framstegspartiet og Venstre vil flytta ansvaret for marknadsreguleringa frå Landbrukssamvirket til staten. Det er ei oppgåve som samvirket har gjort på ein god måte, der næringa sjølv tek kostnaden. Det er ikkje slik at samvirket styrer dette sjølv. Dette gjer samvirket på oppdrag frå Omsetningsrådet, eit breitt samansett råd, og det er Omsetningsrådet som legg rammene for marknadsreguleringa. Skal desse partia vera konsekvente, burde dei òg hatt forslag om at staten skal ta kostnaden for marknadsreguleringa.

At me har sterke samvirke, er avgjerande for å styrkja norsk matproduksjon. Difor meiner eg det er verdt å merka seg at Høgre, Framstegspartiet og Venstre ser ut til å gjera kva dei kan for å svekkja samvirket. Ikkje minst meiner eg det er grunn for å spørja desse partia kva som er intensjonane deira. Er det fordi det er bøndene som er eigarar, og ikkje storkapitalen? Er det eit ledd i å svekkja bondens evne til å styra eiga utvikling? Senterpartiet meiner at å styrkja bondens rolle vil styrkja norsk matproduksjon og norsk beredskap, og eg meiner at får bøndene føla at dei har styringa, vil dei òg våga å satsa framover og lyfta seg.

Med vil eg ta opp dei forslaga Senterpartiet er med på.

Presidenten [10:19:16]: Representanten Nils T. Bjørke har tatt opp de forslagene han refererte til.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:19:33]: Fremskrittspartiet er som kjent ingen tilhenger av subsidier. Vi ønsker at landbruket, som alt annet næringsliv, skal være regulert av hva markedet ønsker, og ikke av politiske hensyn. Bøndene er ikke statsansatte, men selvstendig næringsdrivende.

Jordbruksoppgjøret gjør bøndene stadig mer avhengig av overføringer fra staten. Resultatet er at bøndenes inntektskilde er politisk styrt, mens utgiftssiden er markedsstyrt. Det er en løsning som ikke går i lengden.

I år etter år har vi økt overføringene til jordbruket uten at forbrukeren merker lavere kostnader på handlekurven sin, eller at bøndene får vesentlig bedre inntekt. Bøndene gjør en strålende jobb hver dag for å gi oss forbrukere god mat på bordet. Det er ingen som velger å bli bonde for å bli rik, men fordi man har en genuin lidenskap for å jobbe med dyr og produsere mat.

Når vi ser at bøndene ikke får det bedre og forbrukerne er misfornøyd med høye priser, er det på tide at vi utvider horisonten. Når vi på kort tid har nær doblet de direkte tilskuddene til jordbruket, uten at verken bønder eller forbrukere har fått det bedre, må vi innse at det er ikke mangel på penger som er problemet, men mangel på et velfungerende system rundt jordbruket. Dagens system bidrar i hovedsak til at det er politikerne som har styring over landbruket, og ikke bonden.

Norsk landbruk har blitt viklet dypere og dypere inn i et spindeltev av reguleringer, rapporteringer og krav, der gulroten er overføringer og subsidier. For å drive sunn drift skal en bonde nærmest ha mastergrad i offentlige støtteordninger. Når norske bønder må operere innenfor stadig trangere reguleringer for å motta støtte, driver myndighetene i praksis aktiv motarbeidelse av innovasjon og utvikling.

Det er gjennom deregulering av landbrukssektoren bøndene gis fritt spillerom sånn at man først og fremst kan være bonde og ha mulighet til å drive gården så praktisk som mulig. Det bør være i alles interesse at vi ser på hvordan vi videreutvikler og moderniserer norsk jordbrukspolitikk.

Det handler ikke om at bøndene ikke gir oss valuta for pengene – de gjør en kjempejobb. Det handler om at rammene vi gir landbruket, gjør at verdiene renner ut i sanden.

For å sikre et sterkt jordbruk i framtiden og i hele landet er vi avhengige av å styrke inntektsgrunnlaget, ikke gjennom å bruke enda flere skattepenger på å øke overføringene, men gjennom at bøndene får gjøre det de er best på – å produsere mat og derigjennom ta ut en større andel av egen inntekt i markedet.

Jeg tror at vi før eller siden må være ærlig med oss selv og si at dersom vi skal få sunn økonomi i jordbruket, er vi avhengig av å ha et system som prioriterer heltidsbonden som vil satse, skalere og investere. Det utelukker ikke at vi fortsatt kan ha mindre fjøs, men med stadig flere politiske krav, som bl.a. løsdriftsfjøs, påføres bonden kostnader som gjør at de enten må utvide produksjonen, eller at de dessverre tvinges til å legge ned.

Prioriteten i jordbrukspolitikken bør først og fremst være matproduksjon, og bøndene er de beste til å regulere sin produksjon og hverdag. Det bør ikke være kontroversielt, men en selvfølge. Bøndene er selvstendig

næringsdrivende og bør ha et rammeverk som behandler dem som nettopp det.

Fremskrittspartiet vil ikke stemme for jordbruksoppgjøret. Det er en avtale som fører oss dypere inn i uføret, og ikke ut av det. Selv om det er veldig mange positive momenter i årets jordbruksavtale, kan vi ikke stemme for den i sin helhet.

Fremskrittspartiet mener forhandlingsinstituttet må legges om, at næringen må dereguleres, at bonden får regulere sin egen produksjon og hverdag, og at bøndenes inntekter i større grad må tas i markedet.

Vi må tenke nytt for å sikre et levedyktig landbruk for framtiden i hele landet. Fremskrittspartiet vil ha mer mat og mindre stat.

Jeg tar til slutt opp Fremskrittspartiets forslag til saken.

Presidenten [10:24:04]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har tatt opp de forslagene han refererte til.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [10:24:22]: Det er fantastisk mye bra i norsk landbruk. Derfor er det for SV et mål at flere skal bli bønder, og at flere skal utnytte de fantastiske naturressursene våre i hele landet. For SV er det av nasjonal betydning at hav og jord sikres for framtiden og brukes til å skape mat på mest mulig bærekraftig måte.

Derfor må vi også snu en utvikling der gårdsbruk legges ned, beiteområder står ubrukte, matjord ødelegges av utbygging, og jorden utarmes av kortsiktig bruk. Økende global befolkningsvekst og klimaendringer gjør det helt nødvendig at alle land bruker sine ressurser til å produsere den maten som er mulig å produsere, også derfor må selvforsyningen økes til minst 50 pst., korrigert for fôrimport. Det er et mål vi har satt oss her i Stortinget, men som vi dessverre fortsatt er langt unna å nå. Flere tiltak må til.

Samtidig er ikke jordbruk bare beredskap. Jordbruket bidrar til spredt bosetting og livskraftige bygder i hele landet og ivaretagelse av naturmangfold og kulturarv. Derfor må også små og mellomstore bruk med variert produksjon i hele landet prioriteres. I dag importerer vi for mye av dyreføret, og vi importerer over halvparten av grønnsakene og frukten vi spiser. Sånn kan vi ikke fortsette. Vi må ha mer norskprodusert frukt og grønt, redusere bruken av kraftfôr og fase ut import av kraftfôråvarer og erstatte det med norske ressurser.

Derfor tar SV også kampen for et sterkt norsk tollvern. I budsjettforhandlingene har SV bl.a. fått gjennomslag for økt toll på poteter, et gjennomslag som gjør en forskjell for norske potetbønder. Bonden må ha en lønn å leve av, og ungdom må kunne se en framtid som bonde.

Det er ingen hemmelighet at SV ikke var fornøyd med tallgrunnlaget som ble vedtatt denne våren. Vi skulle gjerne sett at normeringen ikke var med, og at kapital ble en del av grunnlaget. Og jeg vil fastholde at det flertallet burde det ha vært mulig å oppnå med Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Samtidig er det det tallgrunnlaget som finnes nå, og det er grunnlaget for årets oppgjør. Vi vet at det vil gi dårligere resultater, og at en kan slå seg på brystet og si at vi er i mål med inntektshevingen til bøndene, selv om det egentlig ikke er grunnlag for det.

Derfor kommer SV til å ta kampen for økte inntekter til bøndene i årene som kommer, for det trengs. Inntektsgapet skal ikke bare tettes for ett år, men forbli tett. Og fordelingen må bedres. De med lavest inntekt må løftes, i tillegg til langt bedre velferdsordninger.

Så trenger Norge en grønn matomstilling. SV vil gjøre norsk matproduksjon mest mulig klima- og miljøvennlig og med best mulig dyrevelferd, og det betyr enda bedre utnyttelse av naturressursene våre og økt økologisk produksjon. For å få til dette må det offentlige gå foran. De offentlige innkjøpene må prioritere økologiske produkter og norskprodusert frukt og grønt. Vi må ha økt klimatilpasning, legge til rette for bruk av ny teknologi og økte omstillingsmidler. Bionova, som kom på plass i budsjettforhandlinger mellom SV og regjeringen, må styrkes betydelig.

Den siste rapporten fra Riksrevisjonen om reduksjoner i klimagassutslipp fra landbruket slår fast at klimakuttene er for små, og at vi ikke kommer til å nå målene for 2030. Jeg vil være tydelig på at dette er regjeringen og Landbruks- og matdepartementet sitt ansvar. Det trengs langt flere virkemidler som vrir landbruksproduksjonen i mer klimavennlig retning, og som tør ta tak i kostholdet vårt.

Det er et rød-grønt flertall, med et sterkt SV, som er garantien for en jordbrukspolitikk som stanser nedleggelsen av bruk og gir bonden en lønn å leve av, som sikrer jordbruk i hele landet, og som vil stå for en solidarisk omlegging til en enda mer klimavennlig og grønn matproduksjon.

Med det tar jeg opp SVs forslag.

Presidenten [10:28:38]: Representanten Kari Elisabeth Kaski har tatt opp de forslagene hun refererte til.

Geir Jørgensen (R) [10:28:56]: Som mange kanskje har registrert, har vi i Rødt tvilt oss fram til å støtte dette framforhandlede resultatet av årets jordbruksforhandlinger. Vi er av den oppfatning at vi kan bedre, og vi må spørre oss selv: Skal vi ha landbruk i hele landet? Skal vi ha rekruttering og framtidstro? Hvis vi skal ha unge folk og familier til å satse, til å gå i gang, sette jorda i stand, overta brukene og la dem som har drevet lenge, kunne

overlevere gården sin i bedre stand til dem som kommer etter, enn den var da de selv overtok, kan vi ikke i lengden holde på med slike minimumsoppgjør som vi har her.

Vi har satt noen klare mål. Vi har store ambisjoner, både i Rødt og i Stortinget, og jeg antar at hele det politiske fellesskapet i Norge er med på dette. Når vi skal øke opp til 50 pst. selvforsyning innen 2030 og gjøre Norge robust, sikkert og godt selvforsynt i den tiden vi lever i, kan vi ikke i lengden ha slike oppgjør som vi har hatt denne gangen.

Vi har allerede hørt Høyre og Fremskrittspartiet fra denne talerstolen. Vi vet hvor de vil. Forhandlingsretten som er kjempet fram av bønder gjennom mange, mange generasjoner, skal vi ikke ta for gitt. Vi i Rødt har valgt å støtte oppgjøret, av hensyn til denne modellen vi har, og som vi er nødt til å verne om i dette landet vi bor i.

For oss i Rødt er det vesentlig at vi tar landbruket i en retning som fremmer selvforsyning og bærekraft. Da må vi ha flere kyr på utmarksbeite, bruke mer og bedre grovfôr og ha færre dyr på bås. Derfor er vårt fokus i arbeidet med jordbrukspolitikken alltid å jobbe for å skru tilskuddene slik at det blir lettere å ha dyr på beite og mer lønnsomt å drive på lokale forressurser.

Rødt ønsker å prioritere beiting og ordninger for virkelig å få tatt i bruk potensialet i å få dyrket mer jord i Norge, også gjennom støtte til istandsetting og grøfting. I komitéarbeidet har vi bl.a. foreslått og står nå inne i forslag om å øke tilskuddene til ammeku, sau og geit og andre grovfôr- og utmarksbeitebaserte produksjoner, styrke satsingen på produksjon og plantevekster til mat for å øke selvforsyningen, og vi slår ring om tollvernet. Det er kanskje aller viktigst i den verden vi ser i dag. Vi skal styrke tollvernet for å støtte opp om norsk storfe, lam og frukt og grønt, hvor 90 pst. av produksjonen er utsatt for konkurranse fra import.

Det er en pågående kampanje mot metanhemmere i husdyrforet. I Rødt støtter vi den sunne skepsisen som er kommet fram i denne kampanjen. Metanhemmere er ingen kvikkløst for utslippskutt i jordbruket. Vi må jobbe for systemiske endringer for å få tatt ned utslippene også fra landbruket. Den ensidige satsingen på ett produkt fra et nederlandsk selskap kan vi ikke stille oss bak, og vi er også inne i en merknad om det.

Når vi har valgt denne modellen med å bruke penger på landbruket, når vi har valgt denne modellen som er sterkt politisk, gir det også et ansvar. Så lenge den norske bonden til enhver tid skal bli normert ned 20 pst. på inntektene, vil vi ikke komme i mål med de politiske målene vi har. Derfor mener Rødt at normeringen må bort, og aller helst innen 2027. Kampen om et ærlig tallgrunnlag er på ingen måte over, selv om vi nå har et framforhandlet resultat i jordbruksavtalen som også

Rødt stiller seg bak. Vi har et gammelt slagord: Norge trenger bonden. Ja, Norge trenger bonden, men jaggu trenger ikke bonden også Norge, sånn vi har stelt oss i dag.

Med det tar jeg opp Rødts forslag.

Presidenten [10:33:45]: Representanten Geir Jørgensen har tatt opp det forslaget han refererte til.

Ola Elvestuen (V) [10:34:02]: Venstre vil ha en sterk satsing på norsk landbruk, for både verdiskaping, arbeidsplasser og bosetting over hele landet. Vi vil ha en sterk satsing for å ta vare på miljøet, få i gang klimatiltak, god dyrevelferd, produsere trygg mat og ivareta kulturlandskap. Venstre støtter derfor jordbruksoppgjøret slik det er framforhandlet. Dette er en viktig institusjon, og det er et stort ansvar en regjering har for å få på plass et jordbruksoppgjør. Vi støtter det. Vi har kommentarer til det fra Stortinget, det skal være en del av diskusjonen, men vi støtter opp under institusjonen.

Vi er enig i at vi skal bruke 30 mrd. kr, som enighet innebærer, men vi mener at vi får for få resultater ut av de midlene vi bruker. Fra Venstres side mener vi at vi trenger et mer moderne, lønnsomt og miljøvennlig landbruk. Beredskap er en viktig diskusjon. Vi har et mål om en selvforsyningsgrad på 50 pst. innen 2030, men selvforsyningsgrad handler om at den maten vi spiser i Norge, også skal være produsert i Norge – eller 50 pst. av den – og er ikke egentlig det som er det viktigste når det gjelder beredskap. Dekningsgraden er viktigere for beredskap, hvor vi også har med den produksjonen vi har av fisk i Norge. Vi har god dekningsgrad i Norge, som de andre skandinaviske landene.

Samtidig som vi skal ha selvforsyningsgrad, må vi nå de målene som er i klimaavtalen vi har med landbruket, fra 2019. Her kan det være motsetninger. Er det bare dekningsgrad, er det mer norsk kraftfôr som må produseres, mens når vi skal nå klimamålene, trenger vi også å se på de kostholdsrådene vi har gitt i Norge. Venstre mener vi også må se på de nordiske kostholdsrådene, som – dersom de oppnås – innebærer at man får reduserte utslipp.

Vi er for at man skal bruke metanhemmere. Det er ingen grunn til å være mot det virkemiddelet, men bruk av metanhemmere kan ikke være det eneste virkemiddelet vi skal ha for å nå klimamålene. Kostholdsrådene er der, og det ligger også inne i avtalen at en omlegging til et mer miljøvennlig og klimavennlig kosthold skal følges opp i de forhandlingene vi har. Vi må også ha en større rolle for frukt og grønt i Norge.

Fra Venstres side mener vi også at vi bør ha større oppmerksomhet på at vi kan eksportere kvalitetsprodukter av norskprodusert mat. Det vil ikke telle med i

selvforsyningsgraden, men det er et viktig næringspolitisk virkemiddel likevel.

Vi er fornøyd med at det ligger en økt innsats for å bedre tilstanden i Oslofjorden i oppgjøret, men det som er der, er nok ikke nok. Vi trenger en større satsing på regenerativt landbruk. En del av dette må også være økologisk landbruk. Jeg vil oppfordre regjeringen til å se på det å bedre tilstanden i Oslofjorden som et større tiltak innenfor de forpliktelsene vi har gjennom naturavtalen, med at vi skal restaurere 30 pst. av degenerert, ødelagt eller svekket natur i Norge.

Når det gjelder økologisk landbruk, er det bra at vi nå har fått et mål på 10 pst. innen 2032, men vi skal være klar over at vi henger langt etter våre naboland. I Sverige er allerede 25 pst. av deres arealer økologisk dyrket. Når det gjelder virkemiddelbruk, er 60 pst. av offentlige anskaffelser av mat i Danmark i dag økologisk mat. Vi i Norge trenger å lære av dette, også for å drive fram et mer miljøvennlig landbruk.

Det er viktig å satse på landbruket for å ta vare på norsk kulturlandskap. Vi har også de utvalgte kulturlandskapene i landbruket, som ble doblet under forrige stortingsperiode. Venstre var en pådriver for det. Det er også viktig å se på om vi kan utvide det framover.

Fra min side er det også viktig å ta vare på sjeldne norske husdyrarter. Her er det en problemstilling med gammelnorsk sau. Det er mye vi skal oppnå. Vi må satse på norsk landbruk, og vi må få til de resultatene vi ønsker.

Rasmus Hansson (MDG) [10:39:25]: Miljøpartiet De Grønne har tidligere stemt mot jordbruksoppgjør fordi de har vært for uklare om bondens inntekt og for svake på selvforsyning, på økologisk, ekstensiv, plantebasert og grovførbasert jordbruk, og på miljø og klima.

Miljøpartiet De Grønne er uenig i at jordbruksoppgjøret bare skal være en lukket lønnsforhandling mellom departement og bønder, som Stortinget etterpå skal strø sand på. Stortinget må ta selvstendig ansvar for et så viktig politikkområde, og dermed er det logisk at Miljøpartiet De Grønne stemmer for oppgjøret i 2025, fordi det er gjort viktige framskritt på viktige områder gjennom flere jordbruksoppgjør nå.

Det skyldes ikke minst kamper og demonstrasjoner som har gitt som resultat at politikken og velgernes og bøndenes egen bevissthet om jordbrukets samlede betydning er løftet betydelig. Jordbruksoppgjøret er et redskap for å gjennomføre hele den norske politikken for selvforsyning, miljø og beredskap. Derfor vil jeg gi honnør til bondeopprøret, til Norsk Bonde- og Småbrukarlag, til Norges Bondelag, til miljøorganisasjoner og til mange viktige enkeltpersoner som har kjempet fram nye tall, perspektiver og mål i jordbrukspolitikken. Det

på tide å røyke fredspipe en stund og samle kreftene om å gjennomføre god politikk som er vedtatt de siste årene.

For landbruket er ikke nødvendigvis ærlige tall det eneste viktige. Tallene må reflektere en virkelighet som bøndene tror på. Når regjeringen nå slår fast at inntektsutjevningen vil være nådd kanskje allerede i år – minus denne spesialordningen for bønder som er på 20 pst. såkalt normering – er det bra, hvis det er sant at inntektsutjevningen er på riktig spor. Det gjenstår likevel å se om dette vil holde etter 2026. Framtidens bønder vil ikke være helårsidealister. De vil ha sosiale rettigheter, ferie og fritid og timebetaling som andre folk. Det blir avgjørende for folks tro på bondeyrket.

Derfor kan det heller ikke bare være et mål at mat skal være så billig som mulig. Vi må sørge for at folk har råd til god mat, selvfølgelig, men ikke ved å tyne jord, natur og bønder. Matprisene må på en eller annen måte reflektere kostnadene. Et ensidig kjøp på lave priser er kortsiktig og gir overforbruk og dårlig ressursforvaltning og dyrevelferd. Folk vil ha ren, sunn, miljøvennlig og etisk bra mat. Det arbeider Miljøpartiet De Grønne for gjennom et landbruk som produserer kvalitetsmat på en måte som er god mot bonden, dyrene og naturen, og vi er derfor glade for framskritt for dyrevelferden i behandlingen av dyrevelferdsmeldingen, selv om det gjenstår ugjorte ting for både gris, kylling og andre husdyr.

Ingen er mer avhengig av klima og natur enn jordbruket selv, og ingen er mer sårbar. Naturavtalen og Parisavtalen betyr at også jordbruket må gå fra å være en driver av naturtap til å bli en driver for bevaring av klima og gjenoppbygging av natur. Jordbruket kommer til å ha klimagassutslipp, men de må kuttes mer. Da er regenerativt jordbruk, mer planteproduksjon og grovførbasert og sirkulær ressursbruk de viktigste grepene. Metanhemmere til kua kan også bidra når vi er sikre på at det funker bra, men det er dårlig klimapolitikk og sannsynligvis også dårlig forbrukerpolitikk å tro at hele jordbrukets klimajobb skal fikses med ett sånt tiltak.

Jordbruket, reindriften og landbruket som helhet blir også nødt til å ta inn over seg at det ikke lenger er rom for å ødelegge natur, og at rovdyr og andre arter skal være en del av den naturen som vi alle låner av framtiden.

Til slutt vil jeg nevne et fint eksempel på hvordan jordbruksoppgjøret nå strekker seg langt ut over bare lønn til bonden. Vi vedtar nå et konkret krav om at stat, fylker og kommuner skal restaurere Oslofjorden og få nitrogenet ned til et faglig forsvarlig nivå. Det er mye mer presist enn tidligere vedtak om Oslofjorden og peker ut en bedre retning på det arbeidet. Dette har altså ikke energi- og miljøkomiteen klart, men vi i næringsko-

miteen klarte det gjennom jordbruksoppgjøret. Gratulerer med det og mye annet!

Med det tar jeg opp forslaget Miljøpartiet De Grønne har alene – og takk for meg!

Presidenten [10:44:07]: Representanten Rasmus Hansson har tatt opp det forslaget han refererte til.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:44:21]: Nå er min taletid i dette huset snart over, men jeg synes det er en ære å kunne bruke de siste ordene på norsk landbruk. En investering i landbruket er en investering i et trygt, solidarisk Norge med levende distrikter og et trygt land. Vi trenger både store og små bruk i hele landet.

Totalberedskapskommisjonen understreker at det er svært viktig å sikre størst mulig produksjon av mat i Norge, basert på norske ressurser. Dette vil sikre den norske befolkningen matforsyning og være solidarisk med tanke på å bidra til å øke den globale matforsyningen. Norsk matproduksjon er avgjørende norsk sikkerhetspolitikk. Med dagens geopolitiske situasjon kan vi ikke nødvendigvis stole på at de internasjonale forsyningslinjene alltid vil fungere framover.

Jeg er svært glad for at jordbruksavtalen får stor tilslutning i denne salen. Kristelig Folkeparti er opptatt av å bevare forhandlingsinstituttet, og vi er sikre på at avtalen og dens utforming blir best når bøndene selv gjennom sine faglag er representert rundt bordet. Jeg har respekt for at det på enkelte områder er avstand mellom faglagene, men sammen representerer de bredden i norsk landbruk.

Jeg synes likevel at det var oppriktig synd at Småbrukarlaget valgte å bryte den siste natten, særlig når de valgte å bryte på det helt merkelige grunnlaget med å stille spørsmål ved normeringen etter 2027. For det første: Det vi diskuterer i dag, denne avtalen, er for 2026. For det andre har Stortinget vedtatt nytt tallgrunnlag. Normeringen ligger fast, og det er ikke noe embetsverket i Landbruks- og matdepartementet skal utfordres på.

I dag stemmer også Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet for flere forslag som kan være med på å rive ned noen av de viktigste bærebjelkene i norsk landbruk og matproduksjon. De foreslår å svekke importvernet for landbruksprodukter. Dette vil garantert motvirke norsk matproduksjon og jordbruk i hele landet. De sier at det ikke skal ramme norsk matproduksjon unødig, men der Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet kanskje synes at det er mer nødvendig å få mer spanske spekepølser i butikken enn å sikre norsk landbruk, ønsker vi matproduksjon i hele landet. Det vil også være kritisk om tysk og nederlandsk matproduksjon skal konkurrere på like vilkår med norsk. Kristelig Folkeparti vil motsatt vei: Vi vil styrke tollene på landbruksprodukter gjennom å gå fra krone- til prosenttoll på flere varer.

I tillegg foreslår de samme partiene å fjerne markedsreguleringen for samvirkene. At bøndene selv er med og regulerer markedet, er utrolig viktig for at bønder i hele landet skal få avsetning på varene de produserer, til omtrent like priser. Dette er dårlig nytt for distriktbonden som nå vurderer å investere. I tillegg foreslås det at markedsreguleringen på egg skal fjernes, uten utredning. Etter mine begreper er det hårreisende. Har de virkelig så lite respekt for forutsigbarhet for næringslivet, som disse bøndene faktisk representerer?

Gode oppgjør trengs i årene som kommer. For at unge skal ønske å bli bønder, er det helt sentralt å få på plass gode velferdsordninger. Det skal føles trygt både økonomisk og arbeidsmessig å få barn på en gård. Gården er ikke bare en arbeidsplass, det er en plass hvor folk, ofte familier, bor. Da må tilskuddet til avløser ved fødsel være stort nok. Konsekvensen av for lav sats er at jordbruket enten må få nær familie til å hjelpe til, eller dugnad og gratisarbeid. Det taper norske bønder på. Derfor må det være penger til foreldrepermisjon.

Med dette vil jeg på vegne av Kristelig Folkeparti si at vi støtter den inngåtte avtalen med norsk landbruk – og med dette sier jeg også takk for meg, og lykke til med norsk landbruk!

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [10:49:47]: Klok og praktisk politikk for norsk matproduksjon må bygge på norgeskartet. I denne avtalen har det vært betydelig oppmerksomhet rundt at det for første gang siden 1982 er en jamstilling mellom bønder og andre i samfunnet vårt. Men det jeg har lyst til å utdype litt i dag, er konkrete punkter som viser hvordan regjeringen og Norges Bondelag i denne avtalen tilpasser matproduksjon for en framtidsrettet politikk, i tråd med norgeskartet og den naturen vi har.

Skal vi lykkes med å produsere mer mat direkte til folk, som Stortinget har vedtatt, og øke selvforsyningen til 50 pst. korrigert for førimport, må vi bruke de aller mest fruktbare områdene våre til å produsere mer korn, særlig hvete, og grønnsaker til folk. Derfor prioriterer vi ved årets avtale å forsterke produksjonen av mathvete spesifikt. Vi har også flotte muligheter til å produsere både melk og kjøtt i distriktene, i tråd med hvordan landet vårt er, enten det er i fjordområdene langs vestlandskysten, i fjellstrøkene i Sør-Norge eller lengst nord. Derfor har vi tatt et retningsvalg sammen med Norges Bondelag i årets avtale, for hvordan vi prioriterer investeringsmidlene, vil ikke kun avgjøre hvordan norsk matproduksjon skal se ut neste år og om to år. Her snakker vi om veivalg som vil kunne stå seg over 10, 20, 30 år – for ikke å snakke om at hvis vi rekrutterer unge folk i Nord-Norge i 20-årene til å starte med melkeproduksjon neste år, vil de kanskje holde på helt til de er i 60-årene, altså

om 40 år. Det er derfor de langsiktige strukturelle grepene er så viktige og gledelige ved årets avtale. Jeg vil lede oppmerksomheten spesielt til side 92 i proposisjonen. Der står det:

«Geografien og de spredte naturressursene i Norge er slik at det er krevende eller uhensiktsmessig å øke produksjonsvolumet på flere av de aktuelle gårdene, uten at det medfører økonomiske stor-driftsulempere og/eller økt avhengighet av kraftfôr.»

Et stort antall av de gårdene som nå skal legges om til løsdrift, er i sin produksjon og sitt produksjonsomfang allerede godt – og noen er til og med optimalt – tilpasset de naturressursene som ligger til gården. Derfor står det:

«Avtalepartene prioriterer investeringstilskudd til bruk som vil legges om til løsdrift, men som ikke har naturressurser på gården til å kunne øke størrelse på besetningen eller volumet i melkeproduksjon. Målet er å bidra til å omstille så mange som mulig av båsøsene og gi de som ønsker det, muligheten til videre aktiv drift med tilsvarende eller om lag samme volum og besetningsstørrelse etter omleggingen til løsdrift.»

Det er et retningsvalg som er svært tydelig. Vi må tilbake til opptrappingsvedtaket på 1970-tallet for å finne så tydelige formuleringer om strukturen for norsk matproduksjon. På samme vis vil vi bruke de nest beste og tredje beste områdene våre for kornproduksjon og legge til rette for at man kan investere i både tørke og lager, sånn at de nest beste områdene også kan bidra til forsterket produksjon av f.eks. et kornslag som bygg. Vi innfører også for første gang et nytt pristilskudd for økologiske grønnsaker, som er en oppfølging av vedtak gjort i denne salen for å forsterke økologisk produksjon i Norge. Vi trenger økologiske grønnsaker, på samme måte som vi trenger økologisk melk og korn.

Stortinget gjorde også et veldig viktig vedtak med å si at årets avtale skulle forsterke totalberedskapen og matproduksjonen i Nord-Norge. Vi øker med årets avtale investeringstilskuddene til de tre nordligste fylkene til 65 pst. for storfe. I tillegg lager vi en ny rekrutteringsordning som gjør noe med inngangsbilletten for unge folk som vil starte med melkeproduksjon som arbeid, som kan skaffe seg melkekvoter til en overkommelig pris, og uten dermed å sitte igjen med en stor regning.

Jeg er også glad for mange gode innlegg som har vært fra talerstolen, bl.a. for å ta vare på naturen vår, som kulturlandskapet, som bl.a. Kaski var innom, og den nye ordningen med en halv million kroner til setre som forplikter seg til tiårig melkeproduksjon. Det er en konkret del av dette bildet.

Presidenten [10:54:39]: Det blir replikkordskifte.

Erling Sande (Sp) [10:55:08]: Statsråden har rett i at det er aukande optimisme i norsk landbruk, og det er bra. Det er samtidig slik at det er mange bønder, og mange av dei som no satsar, som opplever at det er eit stort trykk frå byråkrati, skjema og krav som dei møter i sin kvardag, noko som kan vere krevjande, fordi ein har mykje av arbeidsdagen sin på maskiner eller ute. Så mitt spørsmål til statsråden er: Kva vil statsråden gjere for å redusere det trykket som byråkratiet utgjør for norsk landbruk og dei som jobbar der i dag?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [10:55:42]: Det er et veldig godt spørsmål. Det trykket som Sande påpeker her, er egentlig et trykk i positiv forstand, ved at mange ønsker seg en framtid med norsk matproduksjon. Vi tar noen grep, bl.a. for investeringsordninger, som jeg var innom nå, der man med avtalen vil legge til rette for at man kan bruke maksandelen på tilskuddsordninger for å legge om til løsdrift. Det er ett konkret eksempel. Da slipper bonden å være i tvil om det er grunnlag for å legge en driftsplan og få investeringsmidler. Derfor har vi prioritert det som en tydelig føring for Innovasjon Norge.

Det andre er setertilskuddet, som jeg avsluttet med. Det er en helt ny ordning, men den er veldig enkel. Den er slik at du kan få inntil en halv million kroner for å oppgradere infrastrukturen på setrene mot en forpliktelse om å produsere melk i ti år. Det er enkelt å forstå, derfor tror jeg også ordningen har blitt godt mottatt.

Erling Sande (Sp) [10:56:38]: Ja, eg håpar statsråden vil følgje opp dette arbeidet, og også at det blir enklare for bøndene som skal nytte desse ordningane, å gjere det utan å møte eit stort skjemavelde. Det blir viktig.

Eg har lyst til å hekte på eit spørsmål til, sidan eg får sjansen. Statsråden og eg har jo hatt ei lita replikkordveksling før knytt til matjordnedbygging og den saka der Arbeidarparti-regjeringa valde å opne for nedbygging av veldig verdifull matjord i Melhus i Trøndelag. Det er meir eit spørsmål sånn på tampen av sesjonen: Kan vi forvente ein endå meir offensiv statsråd når det gjeld å stå opp for matjorda og sikre at det ikkje blir mange slike vedtak for nedbygging av matjord i framtida?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [10:57:22]: Med Arbeiderpartiet i regjering kan vi forvente trygg styring, og derfor har jeg det samme svaret på det samme spørsmålet som sist. Vi har sammen forsterket jordvernmålet, og det er også gitt tydelige føringer bl.a. på samferdselsutbygging, som representanten Sande og undertegnede har jobbet sammen om tidligere. Så det er hevet over tvil at jordvernet har blitt styrket i denne perioden, og vi fører politikken videre ved de vedtakene som allerede er gjort.

Svein Harberg hadde her overtatt president-plassen.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:58:02]: I sluttprotokollen står det at statens forhandlingsleder valgte å gå videre i forhandlingene med Norges Bondelag. Dersom Norsk Bonde- og Småbrukarlag trakk seg fra forhandlingene, slik representanten Bollestad nevnte i sitt innlegg, foreligger det naturligvis ingen valg for statens forhandlingsleder.

Sånn som jeg har tolket det, har ikke Norsk Bonde- og Småbrukarlag trukket seg fra forhandlinger, men stilt spørsmål om tallgrunnlaget uten å få svar. Kan statsråden bekrefte, sånn som det står i sluttprotokollen, at statens forhandlingsleder valgte å gå videre med Norges Bondelag?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [10:58:57]: Statsråden kan bekrefte at innholdet i representanten Olaug Bollestadts innlegg var helt korrekt. Her er hovedavtalen fulgt til punkt og prikke. Hvis man ikke kan opptre som en samlet enhet fra jordbruket med begge faglagene, må man føre forhandlinger videre med ett av faglagene. Og så er det slik, som representanten Bollestad også gjenga helt korrekt, at Norsk Bonde- og Småbrukarlag pekte på ting som ligger utenfor årets avtale. I proposisjonen som er til behandling i Stortinget nå, står det helt riktig på framsiden at denne saken handler om jordbruksoppgjøret 2025. Andre vedtak har Stortinget gjort, men det handler ikke om hva som er debatten i dag, og den saken som Stortinget skal stemme over.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [10:59:49]: Statsråden svarte ikke på hva som står i protokollen, at statens forhandlingsleder valgte å gå videre. Jeg vil gjerne ha statsrådens svar på det. Er det riktig at Norsk Bonde- og Småbrukarlag trakk seg fra forhandlingene? Det vil jeg også ha klarhet i fra statsråden.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [11:00:16]: Jeg svarte nettopp på temaet, for vi må forholde oss til det det skal forhandles om, og hvis det er spørsmål som reises som ikke har med årets forhandlinger å gjøre, må staten forhandle videre med det faglaget som forholder seg til de temaene som var en del av årets jordbruksforhandlinger. Derfor er det inngått avtale med Norges Bondelag, og det er det aller viktigste i dag, for den avtalen er god, og den skaper framtidsoptimisme. Til og med i representanten Strifeldts landsdel Nord-Norge ser vi nå at unge bønder sier at her kommer det til å bli flere matprodusenter. Det er det jeg er glad for i dag, for som vår tidligere statsminister Gerhardsen sa: «Resultatene er det som teller.» Og resultatene av denne avtalen er gode.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [11:01:17]: I mitt innlegg viste jeg til den helt nylige rapporten fra Riksrevisjonen som kom 5. juni, der Riksrevisoren konkluderer med at ingenting tyder på at det er mulig for jordbruket å få til store utslippskutt innen 2030, og at virkemidlene ikke samsvarer med det høye ambisjonsnivået satt i klimavtalen mellom staten og jordbruket. Riksrevisoren sier i rapporten at styringen fra Landbruks- og matdepartementet på klimaområdet bærer preg av mangel på en tydelig strategi og uklare ansvarsforhold, og at dette ikke er tilfredsstillende.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hvordan vil regjeringen og statsråden følge opp rapporten fra Riksrevisjonen, og hvordan skal man sørge for at det blir en forbedring her og et samsvar mellom virkemidlene og de målene vi har satt oss?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [11:02:12]: Jeg takker for et godt spørsmål.

Dersom avtalen nå blir vedtatt i Stortinget, som det ligger an til, er det 10,9 milliarder av disse kronene som skal gå til tiltak med natur-, miljø- og klimaprofil. Det er noe som flere partier på Stortinget har bidratt til, bl.a. SV: at vi har fått en så tydelig omdreining. Så er det slik at den avtalen vi behandler i dag, først vil gi virkning fra 1. januar neste år, der vi bl.a. ser de forsterkede tiltakene for klima og natur i praksis.

Det er helt riktig at Riksrevisjonen har hatt påpekninger og kritikk, men Riksrevisjonen er i en tidligere uttalelse også åpen om at det er krevende målkonflikter med å skulle øke produksjonen av mat, og dermed forsterke beredskapen, opp mot det å redusere klimagassutslippene. Vi forsøker derfor å redusere utslippene så mye som mulig per produserte enhet, som også er den holdningen flertallet på Stortinget har.

André N. Skjelstad (V) [11:03:29]: Om kun få år vil løsdriftskravet slå inn for norske melkeprodusenter. Det er ganske mange som ennå ikke har lagt om. Jeg hører med interesse og har fulgt med i debatten om landbruk, for en følger jo med. Kostnadsutviklingen har vært formidabel. Tilskuddene har for så vidt økt, men mange sier at dette ikke er noe de klarer å løfte. Statsråden var litt innom det i sitt innlegg. Spesielt for de nordlige fylkene er det nok blitt bedre, men kostnadsutviklingen er lik for hele landet. Når det gjelder det etterslepet, at det da ikke er lagt om til løsdrift: Hvis vi kommer i en sånn situasjon om få år, vil det være en ganske stor avgang fra melkeproduksjon. Hva har statsråden konkret tenkt å gjøre med det, og ikke bare for de tre nordligste fylkene?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [11:04:31]: Jeg takker for et veldig godt og viktig spørsmål.

Helt konkret øker nå tilskuddssatsen også for resten av landet til 55 pst. for omstilling av de mindre og mellomstore melkebrukene, som representanten Skjelstad her tar opp. I deler av landet, som det fylket jeg kommer fra, Innlandet, er det stor interesse for å legge om, og potten har vært tom allerede før årets slutt. Vi vet at det er noen landsdeler som har enda større utfordringer, bl.a. Vestlandet. Der er også grunnøkonomien i melkeproduksjonen styrket med denne avtalen, for det handler om gode tilskuddssatser på investeringer, men også om at bl.a. vestlandsbønder ser at produksjonen kan være lønnsom over tid. Så her er det både-og: egne rettede ordninger mot regionene pluss at investeringsstøtten for alle melkebruk i hele landet, både mindre og mellomstore, blir forsterket med årets avtale.

Rasmus Hansson (MDG) [11:05:46]: Jordbruket er ved siden av alle sine utmerkede sider også en stor bidragsyter til det store nitrogenproblemet i Oslofjorden, og derfor er det fremmet et løst forslag, som lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samråd med berørte fylker og kommuner etablere et restaureringsprosjekt for Oslofjorden, samt tiltak for å redusere nitrogen til faglig anbefalt nivå, og komme tilbake til Stortinget innen utgangen av 2026 med en plan for gjennomføring.»

Ut fra det jeg hører av Arbeiderpartiets generelle retorikk om oslofjordproblemet, er Arbeiderpartiet fullstendig enig i innholdet i det forslaget, og har også varslet at forslaget støttes. Nå er det kommet opplysninger som gjør det uklart om Arbeiderpartiet kommer til å støtte det forslaget, i motsetning til de aller fleste andre partiene i komiteen. Dette kommer muligens brått på statsråden, men det er nå det skjer. Hva er svaret?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [11:06:53]: Det er nå det skjer, det er helt riktig, og det skjer allerede i årets jordbruksavtale at ordningene for de regionale miljøprogrammene styrkes. Kampen for en renere Oslofjord fortsetter også med årets avtale. Det er naturligvis det som er planen. Når staten og Norges Bondelag har inngått avtale, er planen å følge opp de punktene som allerede ligger inne i avtalen. Så det skjer her og nå.

Presidenten [11:07:19]: Replikkordskiftet er omme. De talere som heretter får ordet, har en taletid på inntil tre minutter.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:07:37]: Stadig flere, utenom en liten, standhaftig frihandelskjerne i ledelsen av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre, erkjenner nå at vi må øke sjølforsyningen av mat produsert på norsk jord. Det er et framskritt. Det er krig i Ukraina, og økt sjølforsyning er blitt de manges felles virkelighetsfor-

ståelse. Styrket beredskap er jordbrukets samfunnsoppdrag. Derfor er det svært positivt og nytt når det på side 77 i årets proposisjon om jordbruksoppgjøret står:

«Alle tiltak i jordbrukspolitikken må vurderes opp mot hvordan de påvirker målet som er satt om økt selvforsyning, korrigert for forimport.»

Dette betyr at vi må kraftsamle om produksjon av mer planter til mennesker og dyr på norsk jord. Bare økt planteproduksjon styrker sjølforsyningsgraden. Gårdbrukerne, som skal realisere samfunnsoppdraget, må derfor få bedre lønnsomhet i økt produksjon av gras, korn, poteter, grønnsaker, frukt og bær. Det nytter ikke bare å ønske og tro. Verdien av graset og kornprisene må økes, og statsråden må derfor banke inn ved enhver debatt at det er kraftforprisene som definerer verdien av graset. Prisnedskrivning av korn må derfor reduseres til det nivået som er nødvendig for å realisere kanaliseringspolitikken.

Det er overimporten av korn til husdyrene som skaper den ødeleggende overproduksjonen, og som historisk torpederer jamstillingsinntekten for jordbruksarbeidet. Det må derfor realiseres en forutsigbar plan for reduksjon av overimporten av korn, og dette må samkjøres med økt planteproduksjon i Norge. Hvis en ikke gjør det, får vi akkurat de samme problemene som vi har hatt historisk på ethvert tidspunkt.

Ifølge Budsjettmemnda for jordbrukets siste resultatkontroll for gjennomføring av landbrukspolitikken, avgitt i juni 2024, står sjølforsyningsgraden i norsk jordbruk på norsk for helt stille, på 40 pst. Det har ikke vært framgang i det hele tatt i denne stortingsperioden. Og statsråden har det nå travelt: Stortingets flertallsvilje er at sjølforsyningsgraden skal økes til 50 pst. innen 2030. En har altså bare fem år på seg, og det er gjort anslag på at for å få det til må du øke planteproduksjonen med én milliard føreheter, eller 400 kg korn på 2,5 millioner dekar.

Økt sjølforsyning koster. Det koster også i økte råvarepriser til gårdbrukerne, og jeg appellerer til statsråden om å fortelle det i alle sammenhenger, ikke minst i alliansen mellom bonde og arbeider.

Kathrine Kleveland (Sp) [11:10:54]: Totalberedskapsmeldingen slår tydelig fast at matproduksjon er en bærebjelke i nasjonal beredskap. Vi trenger mer norsk matproduksjon, ikke mindre. Målsettingen om 50 pst. selvforsyning krever politisk handlekraft og vilje til å prioritere. Det handler om mattrygghet for befolkningen – i dag og for kommende generasjoner.

Matprodusentene trenger mer enn et «takkk for maten». De trenger rammebetingelser som gir inntekt, velferd og trygghet. Det er helt nødvendig for å sikre økt produksjon og matsikkerhet.

Senterpartiet har alltid stått opp for bonden og det samfunnsoppdraget de ivaretar. Jeg er glad for at staten og Bondelaget har kommet fram til en avtale. Det er viktig at næringen selv forhandler, og Senterpartiet vil støtte den inngåtte avtalen slik den foreligger.

Samtidig forventer vi fortsatt sterk prioritering av norsk landbruk framover. Det er avgjørende at vi fortsetter arbeidet og retningen Senterpartiet staket ut i regjering. Uten mat klarer vi ikke å løse alle oppgavene vi må løse i en krise eller en krig. Vi kan ikke ta maten for gitt. Vi må øke produksjonen og bruke mer av våre egne norske grønnsaker, som potet, gulrot, kålrot og løk. Dette er gode grønnsaker av høy kvalitet som kan dyrkes i hele landet og bli til alskens retter i en stor variasjon uten like. Beskyttelsestollen på poteter har virket. Derfor foreslår Senterpartiet i dag overgang fra krone- til prosenttoll på flere varelinjer.

Matkunnskap er en undervurdert, men livsviktig del av beredskapen. Senterpartiet har stått i bresjen for å bygge opp beredskapslager for korn igjen, men mat på lager er ikke nok – vi må også kunne bruke den. Når strømmen går og butikkene tømmes, må vi kunne lage næringsrik og mettende mat med enkle råvarer og uten moderne hjelpemidler som kjøleskap og fryser.

Derfor er det viktig å støtte opp om det arbeidet mange organisasjoner gjør. Bygdekvinnelaget gjør f.eks. en uvurderlig innsats for å formidle og lære bort tradisjonelle metoder for konservering, matlaging og ressursutnyttelse til både barn og voksne. Kan det være noe viktigere å lære barn enn å lage sunn og god mat? Det er både folkehelse, matglede og beredskap. Det handler om både kulturell arv og nasjonal sikkerhet.

Rune Støstad (A) [11:13:56]: I dag behandler vi en historisk jordbruksavtale, en avtale som for første gang legger til rette for at gårdbrukere kan få inntekter på nivå med andre grupper i samfunnet. Det er på høy tid.

Siden 2021 har Arbeiderpartiet i regjering, sammen med Senterpartiet, løftet jordbruket steg for steg. Vi har økt budsjettoverføringene med over 75 pst., vi har fått på plass beredskapslagring av matkorn og såkorn, og vi har styrket tollvernet. Vi har prioritert grøntnæringen og små og mellomstore bruk over hele landet.

Det handler ikke bare om bondens økonomi; det handler om beredskap, om trygg mat og om nasjonal sikkerhet i en urolig tid. Derfor er dette også en del av norsk forsvarsevne. Mat er makt, og vi kan ikke ta for gitt at vi får alt vi trenger fra verdensmarkedet i krisetider, for det finnes ingen trygg nasjon uten trygg matforsyning. Da må vi ha et landbruk som virker, med lokale ressurser over hele landet til bruk i matproduksjon.

Arbeiderpartiet slår ring rundt forhandlingsinstituttet, den norske modellen der staten og gårdbruker-

nes organisasjoner forhandler sammen. Det gir tillit, det gir forutsigbarhet, og det gir politikk med rot i virkeligheten på norske gårdsbruk.

Derfor blir jeg urolig når jeg ser hva Høyre og Fremskrittspartiet skriver og foreslår i saken. De vil «modernisere» bort nettopp det som har skapt dette gjennomslaget. De vil gjøre landbruket mer markedsstyrt, kutte i målene, redusere støtteordningene og i praksis skyve mer av ansvaret over på gårdbrukerne selv. Det er en viktig politisk skillelinje. Vi vil ha trygg norsk mat produsert i hele landet, med forutsigbare rammer, ikke markedskaos, slik høyrepartiene legger opp til.

Årets avtale løfter dem som har hatt lavest inntekt. Den prioriterer fjellandbruket, stølsdriften og grøntproduksjonen, og den bygger videre på en landbrukspolitikk som faktisk virker. Men landbruket handler om mer enn bare en jordbruksavtale. Det handler om trygg mat på norske bord, også i krisetider. Det handler om levende lokalsamfunn og arbeid i hele landet. Det handler om å ta vare på naturen, kulturlandskapet og matkulturen vår.

Derfor skal vi ikke slå oss til ro. Vi skal videre: øke selvforsyningen, bygge opp beredskap, støtte rekruttering og investeringer. Vi skal gjøre det mulig å satse, skape trygghet – både i fjellbygda og på flatbygda.

Siv Mossleth (Sp) [11:17:16]: Sommeren i nord er lukten av timotei og nyslått gress til ulik tid og på ulike steder. Jordbruksoppgjøret som vi debatterer i dag, er en viktig forankring av det store samfunnsoppdraget som bonden har, og vi har ennå en vei å gå for å øke selvforsyningen av jordbruksmatvarer. Jeg er glad for at saksordføreren presiserte at det er en feil i innstillingen. Økningen i maksimal støtte for investeringer i løsdrift gjelder for hele Nord-Norge, også Nordland.

Jeg må få nevne at Senterpartiet har fått gjennomslag for å øke potten for investeringsmidler i landbruket i RNB. Dette er viktig, for flere kan komme i gang med investeringer i landbruksbygg allerede i år, og jeg forventer at disse ekstra investeringsmidlene kommer i arbeid så raskt som mulig.

Nordland har sammen med Troms Norges beste beiteområder, og her er det gode forhold for grovfôrproduksjon. Bare én prosent av verdiskapingen i Nordland kommer fra grønt. Det haster å sikre landbruket i nord. Komiteen har merket seg en prioritering av Nord-Norge, og som nordlending vet jeg at dette er viktig, men jeg vil understreke at det framover må gjøres enda mer for å oppfylle Stortingets vedtak om en kraftig prioritering av landbruket i Nord-Norge. Har vi trygghet i nord, har vi trygghet i hele Norge.

Nord-Norge er stort, og jeg hører at ministeren er unøyaktig når han bruker begrepet fra talerstolen. Han

bruker begrepet Nord-Norge om tiltak som bare gjelder i Troms og Finnmark. Ministeren må ikke glemme at Nordland er en viktig del av Nord-Norge, og jobbe for at også Nordland kommer inn under de tiltakene som han refererer til.

Nordland har hatt en nedgang i antall bruk, i areal som driftes, og i produksjon. Det er markant nedgang i så å si alle produksjoner. Fra 2023 til 2024 ble det 2 418 færre sauer. Det er minus 5,5 pst. Det ble 83 færre melkekyr, 248 færre ammekyr, 1 830 færre storfe for øvrig og 104 færre avlspurker. Derfor er det så viktig å styrke økonomien og kraftig prioritere hele Nord-Norge, også Nordland.

Et sterkt Senterparti, også etter høstens valg, er helt avgjørende for framtiden til norsk matproduksjon og vår nasjons sikkerhet og beredskap.

Erling Sande (Sp) [11:20:25]: Vi lever i internasjonalt urolige tider, og nettopp i disse tidene ser vi klarast verdien av at norsk landbrukspolitikkk har vore langsiktig. Vi har framleis eit desentralisert landbruk som ivaretek trygg matforsyning og matberedskap, som byggjer opp under nærvær og suverenitet, som opprettheld kulturlandskap og dermed både bulyst og eit landskap som tiltrekkjer seg turistar frå heile verda, og som byggjer opp under busetjing, aktivitet og verdiskaping i heile landet. Det kjem ikkje av seg sjølv. Det fordrar at det løner seg å ha arbeidskvardagen sin i landbruket, og at det løner seg å produsere mat.

I denne regjeringsperioden har norsk landbruk fått eit løft, og det kjem av politisk vilje – ei politisk retning som står i skarp kontrast til den retninga som Høgre og Framstegspartiet peikar ut her i denne salen i dag. Retorikken høyrest tilforlateleg ut. Desse to partia seier: Vi er for norsk landbruk, men vi synest det er på tide med reform og nye tankar.

Ein nemner til ein viss grad saker som er aktuelle, velferdsordningar, forenklingar og endringar som gjer det lettare å ha arbeidskvardagen sin i landbruket, men det er jo ikkje der skiljelinjene i norsk landbrukspolitikkk går. Skiljelinjene går ved om ein er villig til å bruke toll som verkemiddel for å sikre norsk produksjon av norsk mat. Det handlar om at ein er villig til å byggje opp under samvirka som sikrar bøndene ei hand på rattet. Det handlar om å sikre ein kanaliseringspolitikkk som sikrar at vi tek heile landet i bruk når vi skal produsere mat. Her går også dei store skiljelinjene, for Høgre og Framstegspartiet vil svekkje desse verkemidla. Det vil føre til ei heilt anna utvikling i norsk landbruk.

Det å framstille dette som nye tankar er ikkje riktig. Vi finn ei rekkje eksempel på land rundt i verda som har testa ut Høgre og Framstegspartiet sin modell. Det fører til stor grad av sentralisering, større grad av industriali-

sering og bortfall av samvirke, noko som svekkjer posisjonen for bøndene, og i mange land svekkjer det også beredskap. Framstegspartiet og Høgre burde vore ærlegare på kva konsekvensar denne politikken vil gje for Norge. Heldigvis er det mange i landbruket som ser det. Det er ikkje noko rop i landbruket etter denne politikken.

Heilt avslutningsvis har eg nokre kommentarar knytte til situasjonen i Oslofjorden. Senterpartiet er sterkt oppteke av miljøsituasjonen i Oslofjorden, men vi synest likevel ikkje det er rett å kople det så einsidig til landbruk som vi gjer når vi fremjar forslag under saka om landbruksoppgjøret. Miljøsituasjonen i Oslofjorden kjem av mange forhold, ulik aktivitet og mange sektorar. Frå Senterpartiet si side vil vi vise til dei forslaga vi er med på under revidert nasjonalbudsjett, som har ei breiare tilnærming til miljøutfordringane i Oslofjorden.

Kari Elisabeth Kaski (SV) [11:23:34]: Dette er mitt siste innlegg fra Stortingets talerstol – for denne gang, har jeg lovet å legge til. Jeg skal innrømme at jeg ikke trodde mitt siste innlegg skulle være i en debatt om landbrukspolitikkk, men det er det som er fantastisk med dette huset: muligheten til å få jobbe med stadig nye områder, få nye innsikter og møte nye mennesker. Så jeg vil benytte anledningen til å takke for et kort, hektisk og veldig godt samarbeid med kollegaene mine i næringskomiteen.

Det er et uvurderlig gode at vi her inne kan samarbeide på tvers av partiene, og at vi snakker sammen og til og med kanskje liker hverandre. Vi er politisk uenige, ofte om ganske store ting, men vi klarer å jobbe sammen og verdsette hverandres perspektiver.

Så en stor overgang: Flere har dratt opp temaet om metanhemmere i denne debatten. La meg bare knytte noen kommentarer til det. Også SV støtter bruken av metanhemmere, samtidig som det på ingen måte er tilstrekkelig som klimatiltak eller kan erstatte de store systemendringene som må gjennomføres i norsk landbruk i grønn retning.

Jeg har også registrert kritikken som kommer mot metanhemmere. Som tidligere aktivist – og kanskje også som kommende, hvem vet – har jeg en grunnleggende glede av folkeengasjement, men det som skremmer meg, og det mener jeg ser ut til å være et tegn i tiden, er at fakta og forskning ser ut til å bli underordnet, mens konspirasjonsteorier og ufunderte råd fra influensere og andre folk i lommer på internett brer om seg. Derfor kan jeg kanskje, siden dette er mitt siste innlegg, tillate meg å være litt formanende. Jeg mener å se at dette brer om seg på flere og flere felt, og at det har vært en klar forverring bare de årene jeg har vært her. Det er, mener jeg, en fare for at Stortinget blir revet med, at dagsordenen vår settes av dem som roper høyest og er flinkest til å nå ut med en-

kle budskap på TikTok, og at politikere som er dyktigst til å komme med de enkle svarene, er de som lykkes best i en sånn ny hverdag, mens de kompliserte løsningene, som faktisk ville ha gjort noe med saken, ikke vinner fram.

Det skjer samtidig som saksomfanget her inne øker, og også ofte kompleksiteten. Å snakke så folk forstår, er en dyd. Å unnlate å sette seg inn i sakene og heller pumpe ut enkle budskap i offentligheten og snakke før en tenker, er det ikke.

Så er jeg ferdig med å være tante Sofie. Jeg vil takke alle som har bidratt til at jeg har fått muligheten til å representere SV og Oslos befolkning her inne, alle jeg har jobbet sammen med, og alle som har engasjert seg, tatt kontakt og gjort meg klokere. Det har vært et privilegium.

Solveig Vitanza (A) [11:26:40]: Til tross for at noen representanter nå har begynt å takke for seg, vil jeg bruke anledningen til å tydeliggjøre skillelinjene som denne debatten og innstillingen har når det gjelder hvor vi står i landbrukspolitikken.

Høyre og Fremskrittspartiet endrer bl.a. målsettingen om landbruk over hele landet, noe jeg synes er skummelt fordi det vil svekke muligheten for å kunne ivareta matberedskapen vår. Det fjerner også viktige arbeidsplasser og ikke minst verdiskapingen i mange deler av landet. Det er kommet veldig tydelig fram at høyrepartiene vil i en annen retning. De vil ha mer markedsregulering og bort med jordbruksavtalen. Vi har sett det på de store kuttene i milliardklassen i det norske landbruket, som Høyre og Fremskrittspartiet fremmet i budsjetttrunden før jul, og vi ser det på den halve milliarder som Høyre ønsker å fjerne fra avtalen i dag.

Vi ser også at Høyre og Fremskrittspartiet kommer til å stemme imot den inngåtte jordbruksavtalen. Jeg reagerte derfor litt på hilsenen som representanten Westgaard-Halle fra Høyre sendte til de norske bøndene i sitt innlegg. Da lurte jeg på: Ser man dem, hører på dem og tror på dem når de velger å stemme imot en jordbruksavtale som jordbruket selv har forhandlet fram?

Jeg er derimot stolt over at vi i denne regjeringssperioden har vist tydelig vilje til å satse på landbruket. Det bevilges nå så mye som 30 mrd. kr over statsbudsjettet, en økning på 75 pst. siden 2021. Det er jeg stolt av. Vi mener alvor, og vi er i ferd med å tette inntektsgapet. Opptrappingsplanen fungerer.

Jeg håper velgerne merker seg at hvis det blir et regjeringsskifte mot høyre, blir det store endringer i norsk landbruk. Høyrepartiene vil også fjerne markedsreguleringen. De ønsker at oppgavene til Nortura, Tine og Felleskjøpet – som i dag har ansvaret for å balansere markedet, og som har mottaksplikt fra bøndene og forsyningsplikt til industrien – skal gå over til Landbruksdirektoratet. Høyre vil at dette skal bli statlige arbeids-

plasser istedenfor private. Vi ser også at Høyre, som til stadighet snakker om å forenkle og avbyråkratisere, her fremmer x antall forslag om studier, planer og strategier – mange som allerede er utredet.

Nå er vi ved veis ende i denne stortingsperioden, og jeg har stor tro på at velgerne i landbruksnæringen ser de politiske skillelinjene og hva som står på spill.

Bjørnar Skjæran (A) [11:29:54]: Landbruket er viktig for Norge og viktig for Arbeiderpartiet. I hele landet vårt er landbruket en bærebjelke for både bosetting og arbeidsplasser. Samfunnsoppdraget er å produsere nok naturlig og trygg mat på norske naturressurser og dermed gi arbeid, god ernæring og god helse. Arbeiderpartiet har et sterkt eierskap til den norske landbruksmodellen der jordbruksavtalen, kanaliseringspolitikken, samvirkemodellen og importvernet er de viktigste bærebjelkene. Den sosialdemokratiske landbruksmodellen har sikret at landbruket er i stand til å levere på de viktige samfunnsmålene samtidig som bøndene har hatt mulighet til å drive fram en kraftfull utvikling og modernisering av både landbruket og samvirkeindustrien i hele landet.

Det er en samlet venstreside som står opp for de viktige samfunnsmålene: matsikkerhet og beredskap, økt verdiskaping og et bærekraftig landbruk over hele landet med lavere utslipp. I dag foreslår Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre å ta ansvaret for markedsreguleringen fra samvirkeforetakene. Høyre og Fremskrittspartiet ber også regjeringen stryke beredskap, landbruk over hele landet og bærekraftig landbruk fra hovedmålene i landbrukspolitikken. Dette er etter mitt syn en grei avklaring. Framtiden til den norske landbruksmodellen vil være i spill med borgerlig flertall her i salen.

De borgerlige partiene er også enige om å stemme imot forslag til vedtak V i innstillingen, der en samlet venstreside ber regjeringen sikre at det inntektsgapet vi har tettet mellom bønder og andre grupper i samfunnet, ikke skal få gjenoppstå. Det er også en grei avklaring.

I 2021 var landbruksopprøret mot høyreregjeringen på sitt kraftigste. Framtidstroen blant norske bønder var i ferd med å forsvinne. En av de fremste talspersonene for opprøret er i dag ordfører i Dønna kommune på Helgelandskysten. John-Erik Skjellnes Johansen satte seg like godt i traktoren våren 2021 og kjørte de tusen kilometerne til Oslo for å delta i den store markeringen på Karl Johan. Der møtte han partileder Jonas Gahr Støre, som ga et klart løfte før stortingsvalget. Med Arbeiderpartiet i regjering skulle vi tette inntektsgapet som bare hadde økt og økt gjennom åtte magre år. Det skulle tettes. Det har vi levert på sammen med partiene på venstresiden i norsk politikk. Sier vi det, gjør vi det.

Det betyr noe hvem som styrer. Det at både Høyre og Fremskrittspartiet i dag vil stemme mot en framforhandlet jordbruksavtale, er i grunnen bare en understreking av det.

André N. Skjelstad (V) [11:33:11]: Historien kan fortelles på mange måter. Jeg er ikke helt sikker på om den siste beskrivelsen av historien var helt korrekt.

Landbruket må ha en visjon for framtiden. Selv har jeg vært så heldig å holde på innenfor yrket i ganske mange år. Nå er en jo på tampen av både det ene og det andre. Jeg er i hvert fall kårkall hjemme på gården, og dette er også mitt siste innlegg på denne talerstolen. At det er i forbindelse med landbruksoppgjøret, passet ganske godt.

Forhandlingsinstituttet er viktig, som flere har vært innom. Det er helt nødvendig. Det er også helt nødvendig at gårdbrukeren, bonden, må få betalt for det han eller hun faktisk gjør. I mitt tilfelle har jeg gitt gården over til en «hun», dvs. datteren min, og det viser også mangfoldet i landbruket. Mangfold i landbruket er uhyre viktig. En må ta vare på dem som produserer mye, men også på dem som er mindre. En snakker om beredskap. Framover i tid vil landbruket være en viktig del av vår forsvarsevne. Det er viktig at en klarer å se det når det gjelder mangfold, med bosetting også på de plassene der det ikke ligger så godt til rette for å drive landbruk. Vi er nødt til å stå opp for og forsvare det, og landbruket vil være en vesentlig del av vår totale forsvarsevne.

Jeg har tjenestegjort mange år i Forsvaret, så jeg ser utmerket godt at når en skal få tak i de beste soldatene, uansett om det er kvinner eller menn, er det greit at en også er litt vant til å røyne seg og har vært ute en vinternatt. Å være i landbruket over mange år gir den evnen til å røyne seg.

Jeg har holdt på med denne geskjeften i ganske mange år. Det var ikke bare bare da en startet innenfor landbruket tidlig på 1990-tallet. Da var det en annen situasjon. Da hadde vi overproduksjon. Per i dag kan det hende at vi er på tampen av noe annet på grunn av avgang og kostnadsutvikling, uavhengig av om det er gode jordbruksoppgjør, og det har det jo vært de siste årene. Det var det også under vår periode, på vår vakt. Det er klart at kostnadsutviklingen kommer veldig høyt på agendaen for dem som driver innenfor dette området.

Jeg vil nevne noe vi også er nødt til å være oppmerksom på i dette huset. Vi snakker om rene fjorder, men tilgang til rent vann er også noe vi er nødt til å fokusere på. Vi ble veldig fokusert på det hjemme i egen grend da strømmen var borte i fire dager, for mye av vannforsyningen går gjennom elforsyning. Det er også en bit av det.

Med disse ordene ønsker jeg å takke for meg, for jeg hadde tenkt at dette skulle være mitt siste innlegg her på huset.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [11:36:32]: Berre gjennom god organisering, produksjonsfordeling, mottaksplikt og samvirkebasert omsetning kan jordbruksproduksjonen oppretthaldast i heile landet. Naiv tru på marknadskreftene, slepp bonden fri og svekt tollvern vil føre til sentralisering av produksjon og svekt matberedskap. Det var først då bøndene bygde opp samvirkeorganisert foredling i solidaritet mellom små og store produsentar, med mottaksplikt og marknadsregulering, at bøndene fekk den nødvendige stabiliteten i prisane som gjorde det mogleg å investere.

For mjølk tek det f.eks. to år, og bonden som skal investere i jord og bygningar, må ha føreseielege rammevilkår. Produksjonsfordeling og marknadsbalansering er svært viktige fundament for landbruket i Noreg. Vi må kunne produsere det vi har føresetnader for å produsere, og tollvernet er nødvendig i eit land som er bratt og tungdrive.

Representanten frå Framstegspartiet snakkar som om det ikkje er bonden som tek ansvaret for å regulere produksjonen opp og ned i dagens landbruksproduksjon. Det er feil. Det er næringa sjølv som betalar for marknadsreguleringa gjennom omsetningsavgifta. Med produksjon tilpassa behovet i marknaden får forbrukarane dekt behovet for trygg mat. Berre når marknaden er i balanse, får bonden ein pris som er til å leve av. Det er også veldig viktig for å redusere klimaavtrykk og svinn.

Møre og Romsdal har mykje areal som har gått ut av bruk, og det er behov for å auke rekrutteringa og styrkje økonomien i landbruket. Strukturendringane har gått rikeleg langt, og no trengst det rekruttering og styrking av produsentmiljø og å oppretthalde veterinærtenester over heile landet der vi har husdyrproduksjon.

Norsk mat skal vere trygg, og bøndene har bygd opp samvirkeselskap som ikkje berre foredlar råvarene, men også er motorar for innovasjon og fagleg utvikling. Det har skjedd ein revolusjon i utviklinga av avgjerdsverktøy, kontroll og rapportering i f.eks. husdyrproduksjonen. Det er slikt som samvirka og bøndene har utvikla sjølv. Eg vil sterkt åtvare Stortinget mot å svekkje marknadsreguleringa og mottaksplikta til samvirka. Vi treng solidaritet mellom nord og sør, aust og vest i landbruket, og vi treng at landbruket og samfunnet gjennom ein samfunnskontrakt blir einige om retninga, inkludert når det gjeld å kutte klimagassutslepp.

Irene Ojala (PF) [11:39:40]: Prioritering av landbruket i Nord-Norge og Finnmark er viktig. Det handler om framtid, bosetting, beredskap og troen på at landbruket i Finnmark og Nord-Norge fortsatt skal ha en plass i det norske matberedskapssystemet. Det gir oss trygghet. En bonde i Finnmark kan drive under marginale forhold, med kort vekstsesong, lange vintre og

svært krevende driftsforhold. I et totalberedskapsperspektiv er matproduksjon i Nord-Norge og i Finnmark helt avgjørende for beredskapen og for bosettingen i framtiden.

Pasientfokus er med på avtalen som ble inngått i vinter, fordi vi så at antall bruk i Finnmark har gått kraftig tilbake de siste årene. Det var et varsko om at noe måtte gjøres. For meg var det viktig å få inn en presisering av en kraftig prioritering av Nord-Norge i jordbruksoppgjøret i 2025. Det var også viktig å få på plass prinsippene for nytt tallgrunnlag. Det er viktig. Bønder i Finnmark har tatt kontakt, og de har snakket om at det er veldig viktig at vi ikke har noen omkamper om det, og at den legitimiteten som er i forhandlinger, må stå seg sterkt. Derfor har de poengtert at det er viktig å stå ved de avtalene som er gjort. Det gjør selvfølgelig Pasientfokus.

En rapport fra AgriAnalyse som kom i vår, slår fast at landbruket i Finnmark endres kraftig. Finnmark har i dag kun 262 aktive gårdsbruk, og kun 82 bønder driver med melkeproduksjon – og vi er altså et fylke som er større enn Danmark. Det viser utfordringen vi står i, med tanke på selvforsyning og ikke minst med tanke på å sikre totalberedskapen i Finnmark. Tallene for 2024 viser at bare 92 289 av 146 000 dekar mulig jordbruksareal er i bruk i Finnmark. Tallene viser også at de fleste aktive melkebøndene og jordbruksarealene befinner seg i Alta, Tana og Sør-Varanger.

Bonden i Finnmark er viktig på mange områder, ikke bare når det gjelder å produsere mat. Han er viktig i bygdene. Han har maskiner og utstyr som kan være avgjørende i kriser, eller for å kunne sikre snøbrøyting i bygder og tettsteder, noe som styrker samfunnssikkerheten og gir oss trygghet gjennom en lang og kald vinter. Bonden er veldig viktig også for den eldre befolkningen.

Vi må ha framtidsvyer. I kommende jordbruksoppgjør ser jeg for meg at landbruk i Nord-Norge og Finnmark kan utvikles, med flere gårder, og at landbruksjord som i dag ligger brakk, igjen kan dyrkes. Målet må være å øke selvforsyningsgraden og dermed sikre framtidens matberedskap i nord. Det vil koste penger, men er helt nødvendig fordi vi i framtiden vil ha behov for større matsikkerhet og selvforsyningsgrad i den store geopolitiske utfordringen vi står overfor.

Sivert Bjørnstad (FrP) [11:42:46]: Jeg har ikke tenkt å takke for meg helt ennå. Det får bli i et mer forsonende innlegg, tror jeg.

Det vi debatterer i dag, er i stor grad et dysfunksjonelt system – et system som i all hovedsak handler om hvor mange flere milliarder kroner som skal brukes, og der det er et mål i seg selv. Det er det samme med målet om antallet gårdsbruk og antallet bønder. Det burde ikke vært mål i seg selv, men det burde vært virkemidler

for å nå målet om mer matproduksjon. Det snakkes det skuffende lite om.

Det har også vært en enorm økning de siste årene. På Landbruks- og matdepartementets budsjettområde var statsbudsjettet for 2022 på 22,5 mrd. kr. I dag er det på 33,5 mrd. kr. Til tross for den enorme økningen er misnøyen like enorm – til tross for at denne gruppen er den eneste blant selvstendig næringsdrivende som kan forhandle direkte med staten om hva inntekten skal være til neste år. Elektrikere, rørleggere, frisører, tømre og alle andre har selvfølgelig ikke den muligheten og må hente inntekten sin i markedet.

Folk flest har riktignok ikke merket noe til dette. De har bare merket at maten i butikken har blitt dyrere. Selv om mange i Senterpartiet har tatt ordet i denne debatten for å hilse hjem, har ingen tatt opp det som for inntil et par dager siden var Senterpartiets aller viktigste sak: lave matpriser. Det var avgjørende viktig, og det skulle man ha igjennom i revidert nasjonalbudsjett. Man hadde til og med en pressekonferanse på Prix i regjeringskvartalet for å fortelle om hvor viktig dette var. Mange har nok nå trodd at de ville sitte igjen med 7–8 000 kr mer i året ved hjelp av dette grepet. Det kan de nå se langt etter. Tvert imot vil Senterpartiet ha enda mer toll, noe som vil gjøre maten dyrere i seg selv, men det hindrer også konkurranse og er et stort etableringshinder for at utenlandske kjeder kan etablere seg i Norge.

I motsetning til Bollestad tror jeg at norske forbrukere helt fint tåler litt mer spanske spekepølser, engelske oster eller franske poteter i butikken. Konkurranse vil gjøre norske forbrukere rikere og norske bønder bedre. Det kunne skapt tusenvis av arbeidsplasser langs kysten, der man kunne bearbeidet sjømaten vår før den sendes ut i verden. Det er også beredskap. Det er også velferd. Det kunne også gitt en ny giv til et eksportrettet norsk jordbruk. Vi som, i motsetning til Lundteigen, har tro på frihandel, har historien på vår side. Det har bidratt til en enorm velstandsøkning de siste par hundre årene – i sterk kontrast til det systemet Lundteigen forfekter, som stort sett har bidratt til nød og elendighet i verden.

Siv Mossleth (Sp) [11:46:08]: Det var egentlig bra at jeg fikk ordet rett etter representanten Sivert Bjørnstad. Da får vi se den store forskjellen på Sivs og Siverts politikk, eller – sagt på en mer parlamentarisk måte – se den store forskjellen mellom Fremskrittspartiets og Senterpartiets landbrukspolitikk.

Aller først har jeg lyst til å understreke at norsk kjøttproduksjon er blant de mest bærekraftige i verden. Det er helt klart at det er viktig å spise både kjøtt, fisk og grønt. Grunnen til at jeg understreker kjøttets betydning i det norske kostholdet, er at jeg er nettopp har sett

en undersøkelse som viser at veldig mange unge jenter er slappe og slitne. Det viser seg at veldig mange av dem mangler jern. De som har størst jernmangel, er de som har kuttet ut kjøttet i kostholdet sitt. Jeg tenker at den grovførbaserte produksjonen vi har, er verdt å ta vare på.

Denne jordbruksavtaledebatten viser store forskjeller mellom partiene. Høyre, Venstre og Fremskrittspartiet står for en sentralisering og en industrialisering av norsk landbruk, og det er viktig for oss i Senterpartiet å opprettholde også små og mellomstore gårdsbruk. Det er avgjørende for å ha levende distrikter og matvaresikkerhet.

Hvis Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre kommer i regjering, vet vi at vi får et svekket importvern. Disse partienes mål for jordbruket og markedsreguleringene er ødeleggende for norsk landbruk. Det innebærer en enda større sentralisering og industrialisering av landbruket i Norge. Jeg har bare lyst å spørre dem som står bak disse partiene: Mener dere at jordbruket i nord og i distriktene skal legges ned?

Det å ha et levende landbruk er så verdifullt for bygdesamfunnene, og for dem som bor i distrikter hvor det trengs brøyting. Jeg har et eksempel fra Nordland, hvor den siste melkebonden i en bygd la ned virksomheten sin. Han var også den siste bonden i bygda. Da man slo av lysene i fjøset der for siste gang, var det ikke lenger noen som kunne brøyte for naboene. Vi trenger de norske bøndene, og jeg har lyst å takke dem for maten.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [11:49:20]: Det var nettopp representanten Mossleth som ba statsråden om å være presis om Nord-Norge og de ulike fylkene i sitt første innlegg, så derfor tok jeg ordet og har nå tenkt å være veldig presis. Og hvis vi skal være presis, er det ingenting som er bedre enn å få fram unge, nordnorske bønders stemme fra talerstolen, så nå har jeg tenkt å ta tre konkrete eksempler.

Den 27. mai sa 23 år gamle Oskar Justad til Lofotposten, under overskriften «Veldig fornøyd», at han ble skikkelig glad da han hørte om at det skulle bli 65 pst. investeringsstøtte til omlegging til løsdrift i Nordland. En annen jordbrukskollega i Nordland, som heter Petter Sund, har sagt til Bondebladet at det er en optimisme nå.

For å være helt presis: Enkelte områder av Nordland fylke, som representanten Mossleth representerer, er til dels ganske gode for mjølkeproduksjon. Så når man kan måle støtteandelen for å legge om til løsdrift i Nordland til å være 65 pst., er det deler av det fylket som faktisk har den gunstigste satsen i hele landet når gjelder omleggingen til løsdrift, når man ser på produksjonsforholdene.

Representanten Mossleth lurte på andre tiltak, og det er helt riktig. Vi lever i en meget urolig tid i verden,

og viktige deler av vårt forsvar er lokalisert i Troms og Finnmark. Vi trenger egne ordninger, som jeg sa, for å ha en politikk som er basert på norgeskartet, også i den delen av landet.

Troms fylke er, for å være helt presis, det fylket i Norge som har den laveste andelen av melkeproduksjon som kommer fra løsdriftsfjøs. Derfor har denne avtalen gjort noe som er helt nytt. På samme måte som i fiskerierne er det rekrutteringskvoter. For å sørge for at folk får en inngangsbillett til dette viktige yrket, er det nå opprettet en ny ordning med rekrutteringskvoter for Troms og Finnmark. 34 år gamle Sunniva Skogan, som er bonde i nettopp Troms fylke, mener at denne avtalen kan legge til rette for at det blir flere bønder i Nord-Norge. Da må vi ha presise ordninger i hvert fylke, men vi kan med sikkerhet si at Nordland fylke kommer meget godt ut av denne avtalen.

Det har vært et par representanter som har vært oppe og takket for sitt arbeid på Stortinget. Jeg har hatt gleden av å jobbe med både Skjelstad, fra Venstre, og Kaski, fra SV. Avtalen som nå er i ferd med å bli vedtatt, er en del av et større lagarbeid, hvor også nye representanter, som representanten Ojala, har vært med på vedtaket som ligger til grunn for den tydelige satsingen på Nord-Norge. Så dette er et godt lagarbeid.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [11:52:39]: Venstre var en avgjørende del av det stortingsflertallet som la grunnlaget for tallgrunnlaget for jamstilling. Når vi nå leser innstillingen, ser vi at Venstre ikke lenger vil være med på jamstillingsarbeidet framover. En skal ikke forplikte seg til å tette det gapet som finnes, framover. Da er mitt spørsmål til representanten Skjelstad – han må nok ta et innlegg til – hvorfor har Venstre nå snudd?

Jeg merket meg for øvrig statsrådens tydelige innlegg når det gjaldt det som står på side 92 i proposisjonen:

«Geografien og de spredte naturressursene i Norge er slik at det er krevende eller uhensiktsmessig å øke produksjonsvolumet på flere av de aktuelle gårdene, uten at det medfører økonomiske stor-driftsulempere og/eller økt avhengighet av kraftfôr.»

Meget bra! Endelig kan jeg her få oppleve at et slikt faglig faktum blir beskrevet av en statsråd og et landbruksdepartement. Tidligere statsråder, på 2000-tallet, har brutt dette faktum og ikke gitt ungdom et reelt valg til å bygge i henhold til sitt arealgrunnlag. Det må altså være arealgrunnlaget som skal danne grunnlaget for størrelsen på driftsbygningen, og det må være en forutsetning for å få investeringsstøtte fra staten. Det må også bety at det skal være en likeverdig behandling av de deltidsbrukene som da bygger ut sine gårder i henhold til sitt arealgrunnlag. Jeg håper at statsråden gir styringssignaler til

underliggende etater om å gjennomføre dette straks, slik at en ikke kan fortsette med en utbygging som er helt uavhengig av det som er jorda som gården bygger på.

Jeg håper også statsråden kan prioritere jord framover, prioritere investeringer i grøfting, vanningsanlegg, istandsetting av tidligere dyrket jord og nydyrking, for det er jorda som må fremmes for at vi skal få mer planter. I dag vil det ikke – som tidligere – lønne seg å investere i jord i gressområdene, for det er for dyrt. Vi har en historisk erfaring med at vi må ta vare på jorda om vi skal satse på jordbruk i Norge, og det må investeres også gjennom bistand fra det offentlige. Dette er som sagt gledelig.

Men det som er aller viktigst av det statsråden tar opp, er at de gårdsbrukene som er mindre, som er deltidbruk og som ikke har så stort areal, også får en betaling for sitt arbeid som er rettferdig og jamstilt, slik at en ikke må hige etter driftsomfang som er ufornuftig. Jeg håper at statsråden kan realisere den jamstillingen som også er internt i næringen, som SV fikk inn i forbindelse med budsjettet i 2022, om at en ikke bare skal ha ytre jamstilling, en skal også ha en indre jamstilling. Det blir en stor jobb, men hvis ikke det skjer, fortsetter nedleggingen av mindre bruk framover, som det har gjort tidligere, som det har vært en politisk linje å gjennomføre, og som jeg håper at statsråden nå kan si klart ifra om at man nå bryter med.

Solveig Vitanza (A) [11:56:06]: Arbeiderpartiet tar utfordringene og tilstanden i Oslofjorden på største alvor. Det er et stort prosjekt å få fjorden ren og rik igjen. Mye bra arbeid er i gang, og mye gjenstår. Arbeiderpartiet velger allikevel å trekke seg fra forslag nr. 54, med bakgrunn i budsjettenigheten med SV og Senterpartiet, om revidert nasjonalbudsjett, som ble lagt fram i går. Der ber Stortinget regjeringen om å fremme en ny tiltaksplan i 2026, med økonomiske og andre virkemidler som bidrar til en renere Oslofjord. Jeg vil også vise til at vi allerede har gått inn på XI i tilrådingen.

Siden det er så god avslutningsstemning her, vil jeg gjerne hive meg på det og derfor benytte anledningen til å takke komiteen for fire år med godt samarbeid, gode debatter og mye kunnskapsdeling. For min del får vi rett og slett se tiden an når det gjelder om jeg står her igjen til høsten. Uansett: Jeg ønsker alle en god sommer – og lykke til med valgkamp!

Geir Pollestad (Sp) [11:57:32]: Landbruket er ei politisk næring. Det betyr at den politikken som vert ført, har betydning for både sjølvforsyninga av mat og inntekta til bonden. Senterpartiet gjekk etter valet i 2021 inn med to mål: Me skulle få på plass ein ny metode for å måla inntekta til bonden. Det har me fått på plass. Me skulle òg tetta inntektsgapet mellom bønder og andre grupper. Det har me gjort.

Dette har vore gjort i krevjande tider. Det har vore ein veldig kostnadsvekst, og når jordbruksavtalen i 2022 var på 10,9 mrd. kr, seier det noko om kor spesiell situasjonen ein sto i, var. Eg opplever at ein del folk i landbruket tenkjer at det at Senterpartiet saman med Arbeidarpartiet stilte opp og dekte den kostnadsveksten, var noko sjølv sagt. Men eg er heilt trygg på at det ikkje var noko sjølv sagt. Hadde Høgre og Framstegspartiet hatt den vakta, hadde ein fått eit landbrukspolitisk armageddon som hadde hatt svært store konsekvensar for vår moglegheit til å produsera mat.

Dette har òg vore ein periode då ein har styrkt tollvernet, ein har lagt fram ei dyrevelferdsmelding som landbruket kan leva med, og me har fått på plass ein streng rovdyrpolitikk. Dei fire jordbruksoppgjera ein har hatt, har vore gode og hatt ei retning. Det er Senterpartiet som har dratt det lasset, men Arbeidarpartiet har vore med, og det har vore veldig, veldig viktig.

Det har vore ein opposisjon på venstresida som har vore krevjande å forhalda seg til, men dei har svikta når det gjaldt som mest. Dei har svikta i rovdyrspørsmål. Dei sviktar når me diskuterer dyrevelferd, dei sviktar når me diskuterer kjøt, og dei svikta då me diskuterte mjølkeproduksjon i Nord-Noreg. Det er ikkje bra.

Høgresida respekterer ikkje inngåtte jordbruksavtalar. Dei har ein draum om at me i Noreg, med dei høgaste kostnadene i verda, kan konkurrera med land som har dei lågaste kostnadene i verda.

Denne jordbruksavtalen er god. Me avsluttar denne veka med tre vedtak som er viktige for jordbruket: Me får ein god jordbruksavtale, me har fått slått fast at jordbruket skal ha ein fast makspris på straum på 75 øre fram til 2030, og i morgon vil me gje eit påfyll av investeringsmidlar på 175 mill. kr.

Irene Ojala (PF) [12:00:50]: Som stortingsrepresentant fra Finnmark har det gjennom fire år vært viktig for meg å fokusere på Finnmark og våre nærområder, som f.eks. Finland. Finland kan kanskje lære oss noe.

I Finland har de en beredskap som er preget av den spente situasjonen etter andre verdenskrig. Det er en beredskapsholdning som har vart fram til i dag. Både Norge og Sverige ligger langt bak Finland når det gjelder matberedskap, og det i en utfordrende geopolitisk tid. Direktør Axel Hagelstam i den finske beredskapssentralen sier at Finland er 80 pst. selvforsynt når det gjelder mat. Han sier videre noe vi må merke oss. Han sier at det ikke er nok å produsere mat; hele kjeden må fungere sånn at produktene når forbrukerne. Det betyr at infrastrukturen må styrkes, og det må vi også gjøre i Finnmark.

Vi har mer å lære av Finland. Dagens Nyheter meldte i mars i år at Finland ruster seg for ulike kriser og har etablert et nettverk av 300 beredskapsbutikker over

hele landet. Butikkene skal kunne selge mat også hvis strømmen blir borte. Finland skal fungere i krisesituasjoner, og folk i Finland skal alltid kunne handle mat. I noen butikker skal de også kunne kjøpe bensin og andre nødvendigheter. Det sier Miika Ilomäki, som er beredskapsspesialist og sjef for forsyningsberedskapssentralen i Finland.

Jeg skulle ønske at vi faktisk kunne adoptere Finlands ambisiøse tiltak, særlig i Finnmark og Troms. Vi må sikre mat- og samfunnssikkerheten for øvrig oppe hos oss. Bonden er viktig, for det er bonden som holder liv i bygda. Det gjør de også i de samiske lokalsamfunnene. AgriAnalyse skisserer hva Finnmark trenger framover, og jeg skal bare kort gjengi det. De snakker om beredskapstiltak, rekrutteringskvoter, styrking av veterinærtjenestene og digital overvåkning av beitedyr. Det vil koste penger, men det blir ikke billigere om vi venter. Vi må starte med matsikkerheten for finnmarkinger, for folk i Troms og for folk i Nordland. Vi har forpliktelser overfor eget folk, men vi må også kunne bidra med forsyningsikkerhet til våre naboland Finland og Sverige i tilfelle kriser og krig. Vi skal ikke være mottakere, men tilbydere og likeverdige partnere i en urolig tid, også på grensene i nordområdene.

Ole André Myhrvold (Sp) [12:03:35]: Jordbruksoppgjøret 2025 er ikke bare et tall i statsbudsjettet, det er et veivalg for framtiden. Da Senterpartiet gikk inn i regjering i 2021, la vi et løp for å øke selvforsyningen og tette inntektsgapet. For Senterpartiet handler derfor årets jordbruksoppgjør om mer enn kroner og øre. Det handler om matsikkerhet, beredskap og en jord som holdes i hevd. Det handler om lokal verdiskaping og liv i hele landet. Dette oppgjøret følger opp den jobben Senterpartiet i regjering gjorde med å tette inntektsgapet mellom bønder og andre grupper. Det er på høy tid at det gir reell avkastning å produsere norsk mat på norske ressurser.

Men hva sier Høyre? Jo, de sier at oppgjøret er for dyrt. De kaller det urealistisk og river samtidig vekk tepet under forhandlingsinstituttet ved å stemme imot og kutte i en inngått avtale. Det Høyre glemmer, er at hver krone vi investerer i norsk matproduksjon, er en krone vi investerer i egen trygghet, arbeidsplasser, miljø og beredskap. Det er det som er realistisk.

Senterpartiet er fornøyd med ordningen med jordbrukskonto, som nå endelig er på plass etter at daværende landbruksminister Geir Pollestad i fjorårets forhandlinger ble enig med jordbruket om å innføre en slik ordning. Jordbrukskonto er et verktøy som gir bonden bedre mulighet til å planlegge, spare og stå stødigere gjennom uforutsigbare inntektsår. Ikke minst gir dette muligheten for bedre pensjonsopptjening og rettighe-

ter i velferdssystemet. I møte med klimautfordringer, markedssvingninger og økte kostnader er det avgjørende at bonden har økonomiske verktøy som virker, og jordbrukskonto er nettopp det. Høyre, derimot, svarer også her med å snevre inn bruken og gjøre det vanskeligere for små og mellomstore bruk å benytte ordningen. Det sier mye om Høyres prioriteringer.

Vi må løfte blikket. Jordbruket handler ikke bare om å produsere mat, det handler også om å ta vare på naturen rundt oss. Derfor er det bra at støtten til regionale miljøtiltak styrkes. Det handler om å sikre rent vann, rekreasjon og økosystem for kommende generasjoner. Vi mener at det skal gjøres gjennom et samarbeid med bøndene og matprodusentene, ikke gjennom å motarbeide dem. Høyre og deres støtteparti, derimot, kutter i miljøtiltakene og legger skylden på næringen. Det er feil vei å gå. Senterpartiet står for en helhetlig politikk der bonden er en del av samfunnets løsninger, ikke en del av problemet.

Geir Inge Lien (Sp) [12:06:25]: Dette er ei utrueleg viktig sak. Det er viktig for landet, og eg er utrueleg stolt av og glad for å ha vore ein del av det laget som har bidrege til at me har tetta inntektsgapet mellom bøndene og andre grupper som det er reelt å samanlikne med. Det har vore viktig på mange område.

Det at vi skal ha landbruk over heile landet, er utrueleg viktig. Det er viktig for beredskapen, for å bruke naturressursar, og for miljøet òg.

Vestlandslandbruket er utrueleg viktig av mange grunnar. Vi har turisme som er avhengig av eit flott kulturlandskap der vi ser grøne marker og kan sjå at dyra veks i gode omgjevnader. Då er det òg viktig at vi tek omsyn til korleis me skal kunne utnytte dei utmarksressursane i framtida.

Det er mange utfordringar for beitenæringa, m.a. rovdyrpolitikken. Vi ser at det å få teke ut jerv, ørn og andre rovdyr som er eit problem for næringa, har vore ei utfordring i vårt område. Vi i Senterpartiet har fokusert på at dette må vere balansert. Det er noko vi kallar for forvaltning. Når vi har nådd eit bestandsmål, må vi jammen kunne ta ut skadedyr på ein god og effektiv måte. Dette vert viktig i framtida for å kunne drive ei god beitenæring rundt om i landet, og spesielt på Vestlandet.

Når det gjeld beredskap, er det ikkje tvil om at landbruksoppgjøret held fram med å løfte denne betydinga. I beredskap er det mange omsyn, men utan mat duger helten ikkje. Det er viktig for oss i Senterpartiet at landbruket og dei som produserer mat, får anerkjenning for det. Det er viktig for nasjonen i desse tidene som vi er inne i no, der vi ser uro og krig i Europa, at vi fokuserer på nettopp det. Då har vi ingen å miste på vegen.

Vi har mange utfordringar når det gjeld investeringar i nye bygg og i god forvaltning av jordbruksareala våre, når det gjeld grøfting, ta vare på matjorda vi har og verne ho mot nedbygging, og når det gjeld krav rundt om med tanke på både veg og anna.

For oss i Senterpartiet er det utruleg viktig at vi held fram med å byggje på det som er gjort i denne fireårsperioden med Senterpartiet, med å løfte landbruket. Vi skal halde fram med å løfte landbruket over heile landet, og vi skal òg, etter mitt syn, ta vestlandslandbruket opp til nye høgder. Vi skal ta vare på og ta med oss alle som skal drive med mjølk, og vi skal møte alle lausdriftskrava og få gode investeringsmidlar som gjer at dei kan halde fram med det gode arbeidet for nasjonen.

Ola Elvestuen (V) [12:09:44]: Det var representanten Mossleth som først fikk meg til å ta ordet. Hun hadde et innlegg hvor det hørtes ut som om Venstre ikke var for norsk landbruk. Da kan man ikke ha hørt hovedinnlegget som jeg hadde. Vi støtter jordbruksoppjøret. Venstre vil ha et sterkt norsk landbruk, og vi vil bruke mye penger på det, men mener at vi ikke oppnår nok med de midlene vi bruker. Vi mener at vi trenger å oppnå mer når det gjelder miljø og ivaretagelse av kulturlandskap. Vi trenger å oppnå mer når det gjelder de klimatiltakene vi har, og mer for Oslofjorden og andre områder også.

Jeg må også si at da jeg hørte Pollestad's innlegg, fikk jeg inntrykk av at det som var hovedanliggendet, var at vi må opprettholde andelen kjøtt vi spiser her i landet, og så må vi bli kvitt rovdyr. Da mener jeg man står helt stille med tanke på det vi trenger å gjøre i årene framover. Vi må oppnå flere ting. Det er klart at vi skal ha et sunnere kosthold. De kostholdsrådene vi har, har vi altså for at folk skal få et sunnere kosthold. Så har vi de nordiske kostholdsrådene, som også er der for at man skal redusere klimagassutslippene som kommer fra landbruk, også i Norge – det gjør de ellers i Europa, det gjør de i verden, og det gjør de i Norge. Da kan man ikke ha den holdningen at ingenting skal gjøres, at vi skal fortsette akkurat som før, og at vi bare skal legge mer penger inn i det samme.

Hvis en ser tilbake noen tiår, er det ingen tvil om at norsk landbruk var mer miljøvennlig, og at vi lå foran våre naboer. Jeg er ikke sikker på om vi gjør det lenger, og heller ikke når det gjelder å ivareta kulturlandskap. Sverige har nå over 25 pst. økologisk landbruk. Med den nye, brede avtalen i Danmark tror jeg de også kommer til å gjøre store steg framover.

Det er ikke sammenlignbart med norsk landbruk, men vi må også ta med oss modernisering og fornyelse når vi skal støtte norsk landbruk, med den verdiskapingen som er der, med å ha det over hele landet, og med å

nå de målene vi har satt oss. Det er ikke slik som noen tolker det, at det bare gjelder de større brukene. Det er også å støtte de mindre brukene for at de enklere skal få markedstilgang, og se på de mulighetene som er på det feltet. Der skjer det mye, og der kan vi også være med og bidra. Vi må også se på presisjonslandbruk, hvor Danmark, Storbritannia og Nederland ligger foran oss, som handler om å spare utgifter og få bedre resultater ved å redusere bruken av plantevernmidler og kunstgjødsel. Her trenger vi å bli bedre for å oppnå resultater med de summene vi legger inn.

Venstre er for en sterk støtte til norsk landbruk, men vi må oppnå mer innenfor miljø, kulturlandskap og sunnere kosthold enn det vi gjør i dag.

Jenny Klinge (Sp) [12:13:01]: Viss vi blir historie-lause som samfunn, risikerer vi òg å bli framtids-lause. Vi er historielause viss vi godtek premissen om at grasbasert husdyrhald her til lands – i dette kalde, våte og svært ofte også bratte landet vårt – er årsaka til klimakrise og moderne livsstilssjukdomar. Både klimaaktivistar og faktisk også norske helsemyndigheiter viser til at nordmenn har dobla kjøtforbruket sitt sidan 1970-talet når dei átvarar mot det raude kjøtet. Det er lov til å vere reieleg også i debattar om klima og kosthald. Doblinga i kjøtinntak per nordmann kjem i hovudsak på kylling, dels på svin. Når nordmenn skal ete kylling, er det kjempebra at vi et norsk kylling. Det eg er oppteken av, er at vi ikkje må bli lurte til å tru at vi tek eit stort samfunnsansvar og gjer ein stor samfunnsinnsats om vi kuttar ut kjøt og mjølkeprodukt frå drøvtyggjarane.

Noreg er eit hav- og grasland. I tillegg til den viktige fisken er kua, sauene og geita ein vesentleg del av livsgrunnlaget vårt. Vi menneske kan ikkje ete gras, ikkje kan vi beite i utmark heller, men det kan desse dyra, og dei dannar denne energien om til kjøt og mjølk til oss. Dei har lagt grunnlaget for den norske nasjonen.

Vi bør ikkje basere verken kosthaldsvaner eller politikk på skam, men skal ein fyrst skjammast for noko, skal vi ikkje ha kjøtskam. Då bør vi heller ha krattskam – rett og slett krympe oss over at ekrene og det vakre kulturlandskapet generasjonane før har slite for å halde i hevd, no veks att meir og meir. Vi kan bli nettopp framtids-lause viss vi i ei tid med overflod byggjer ned matproduksjonen og dermed matberedskapen vår.

Vi snakkar mykje om sjølvforsyning, om kor mykje av maten vi nordmenn et no, som er norsk, men vi snakkar altfor lite om sjølvbergning. Skiftande regjeringar og stortingsfleirtal har over mange år dessverre ikkje teke tilstrekkeleg ansvar for nettopp å ruste landet for komande kriser, for da vil importen kunne stoppe opp i større eller mindre grad og i kortare og lengre periodar.

Den beste måten å sikre oss for framtida på, er at både politikarar og forbrukarar forstår verdien av dei gode, norske råvarene og sørgjer for at innsatsen bonden gjer for å sørgje for mat kvar dag til oss no, blir verdsett, sånn at det blir inntektsgrunnlag for det. Vi må plukke opp dei norske varene når vi går i butikken og ikkje krympe oss i skam over kjøtet – vi har ikkje dubla forbruket av raudt kjøt frå drøvtyggjarar sidan 1950-talet. Vi må heller berre verdsetje både kjøtet og mjølka for framtida. Nettopp det er sjølvberginga vår for framtida, saman med den viktige fisken.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [12:16:13]: Statsråden hevdet i replikkvekslingen at Norsk Bonde- og Småbrukarlag hadde brutt forhandlingene, og statens forhandlingsleder valgte da å gå vidare i forhandlingene med Norges Bondelag. Det ville være interessant om statsråden kunne henvise til hvilken paragraf i hovedavtalen mellom jordbruket og staten Norsk Bonde- og Småbrukarlag har brutt, som medførte at statens forhandlingsleder valgte å gå vidare i forhandlingene med kun Norges Bondelag.

Det er få næringer som har begrensninger på produksjon, til tross for at etterspørselen for produktet er til stede i markedet. Slik er det i landbruket i dag. Mange norske bønder kunne ønsket å produsere mer, drive større og satse på egen gård i større grad, men får ikke muligheten i det gjennomregulerte systemet vi har i dag.

Det er viktig at vi sikrer konkurransekraft i norsk landbruk. Det er direkte kontraproduktivt at både Støres og Stoltenbergs regjeringer svar når det gjelder å styrke konkurransekraft, har vært økte tollsatser. Tollmurene skaper en falsk trygghet og driver prisene opp for forbrukeren.

Vi burde heller gjennom en modernisering av landbruket sørge for at vi har reell konkurransekraft. Målet i landbrukspolitikken bør være å legge til rette for økt matvareproduksjon, og at denne produksjonen skal være lønnsom i et markedsperspektiv.

Gårdsdrift er i dag gjennomregulert, noe som fører til lite innovasjon og utvikling. Norsk landbruk må først og fremst måles på matproduksjonen, ikke på antall bønder. Heltidsbonden har større forutsetninger for å drive stort, lønnsomt og effektivt.

Siden regjeringen tiltrådte har de direkte tilskuddene til jordbruket nær doblet seg. For hvert år har overføringene økt. Likevel sitter vi med rekordhøye matvarepriser, og for hver dag regjeringen har styrt, har minimum ett gårdsbruk slukket lysene og lagt ned.

Det er på tide å si at det ikke er økte overføringer som er løsningen, men heller systemendringer. Representanten Mossleth nevnte den siste bonden i bygda, og at han valgte å legge ned og slukke lyset. Ja, det er på Ar-

beiderpartiets og Senterpartiets vakt. Det gjennomregulerte landbruket vi har i dag, fører til en storstilt sentralisering. Det er på Arbeiderpartiets og Senterpartiets vakt.

Økte overføringer bidrar ikke til innovasjon og nytenkning i næringen, heller tvert om. Dersom vi fortsetter i dette sporet, med enorme landbrukssubsidier, kan vi like godt begynne å sende bøndene ansettelseskontrakter i AS Norge.

Presidenten [12:19:13]: Representanten Siv Mossleth har hatt ordet to ganger tidligere og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Siv Mossleth (Sp) [12:19:31]: Det er langt, dette landet, og manglende nyansering gjelder ikke bare nåværende statsråd, men også tidligere statsråd Pollestad. Vi har fått på plass en streng rovviltpolitikk, sa han. Nei, det er ikke noen restriktiv rovviltforvaltning i Nordland. Vi har et bestandsmål på ti gaupefamilier og ti jervekull. Det er for høyt.

Jeg ser fram til at intensjonen i tiltakspakken for reindrift om å redusere bestandsmålene av jerv og gaupe i nord blir realisert. Ti jervekull i Nordland er for mye, det er for høyt. Nå er situasjonen sånn at det i vår er registrert 20 jervekull i Nordland – dobbelt så mange som bestandsmålet. Det er en katastrofe for beitenæringen. I dag har rovviltnemnda i region 7, Nordland, uttalt at forvaltningen er katastrofalt uforutsigbar, og at den politiske ledelsen må gripe inn.

Jordbruksavtalen er viktig, men det må felles flere rovdyr.

Geir Pollestad (Sp) [12:20:50]: Det var i dag sjelden presis tale frå representanten Ola Elvestuen. Elvestuen skuldar meg for å vera for kjøt og mot rovdyr. Det stemmer 100 pst.

Det er gledeleg at mange stemmer for jordbruksavtalen i dag, at òg Kristeleg Folkeparti og Venstre, som har litt dårlege vener på si politiske side, støttar opp om dette, for jordbruksavtalen er sjølv fundamentet for å utvikla landbrukspolitikken.

Det er viktig for forhandlingsretten at ein stemmer for avtalane. Nokre gongar når eg høyrer Høgres lokale representantar i Rogaland, seier dei at ja, Høgre er for forhandlingsretten, og så reiser dei til Oslo og stemmer imot resultatet av forhandlingsretten. Det verkar litt som om dei ikkje heilt trur at det er kommunikasjon mellom Oslo og Rogaland. Det er det.

Dette kan kanskje byggja litt på det synet som Høgre og Framstegspartiet har på landbruket. Dei snakkar her om teknologi og innovasjon. Eg veit ikkje om noka anna næring som er så oppteken av teknologi og innovasjon. Eg kjenner omtrent ikkje til noka næring som har hatt ei

like stor effektivitetsutvikling som det landbruket har. Eigne mytar vert ikkje sanne om ein gjentek dei.

Den avtalen som me vedtek i dag, byggjer eit nytt steg for eit solid landbruk i heile landet. Eg har lyst til å sitera leiaren i Rogaland Bondelag, i Jærbladet. Han sa at «optimismen, investeringsviljen og framtidstrua spreier seg utover i landet». Det er svært viktig at det skjer, for norsk matproduksjon og ein god landbrukspolitikkk handlar til sjuande og sist om kva for eit Noreg det er me ønskjer. Korleis ønskjer me at Noreg skal sjå ut? Kva for sjølvforsyning av mat vil me ha? Kor førebudde skal me vera på ei krise? Skal me basera oss på import, eller skal me ta ansvar og produsera vår eigen mat?

Senterpartiet meiner at me skal styrkja landbrukspolitikken i åra som kjem, ikkje byggja han ned. Me byggjer det best viss me vidareutviklar den politikken me har i dag, men det trengst òg eit politisk fleirtal som har vilje til å utvikla jordbruket vidare.

Heilt på tampen av innlegget mitt har eg lyst til å retta ein takk til Irene Ojala i Pasientfokus, som i avgjerande stunder har stått opp for norsk matproduksjon.

Erling Sande (Sp) [12:24:04]: Eg har lyst til å kommentere Framstegspartiet og representanten Sivert Bjørnstads nærast euforiske og ukritiske hyllest til frihandel på mat – og også hans noko usaklege angrep, må eg seie, på representanten Lundteigen. Framstegspartiet hoppar glatt over at frihandel på noko så sentralt som mat, og utan reguleringar, slik representanten Bjørnstad legg til grunn, unekteleg vil vere ei utvikling i retning av balanse – balanse mellom produksjon og etterspørsel, ja, men då ikkje balanse mellom produksjon og antal munnar å mette, men mellom produksjon og dei menneska som har råd til å kjøpe den maten. Dette er jo den ideologien som fleire plassar i verda fører til at ein har eit stort antal sveltande, samtidig som landet eksporterer mat ut.

Det er kanskje endå meir overraskande at Framstegspartiet er så lite opptekne av konsekvensane for norske interesser og tryggleiken for trygg matforsyning for dei som bur i landet vårt. Viss ein skal basere matforsyninga vår på det landet på kloden som til kvar tid kan tilby den billegaste maten – vel, då kan det i alle fall verke som om Framstegspartiet har følgd noko dårleg med gjennom dei tidene med pandemi og krig som vi har vore vitne til dei siste åra.

Eg vil også få takke kollegaene mine i komiteen for eit godt samarbeid og ei god mottaking som fersk komitéleiar for nokre månader sidan. Eg vil også få takke ekstra alle dei som veit dei har halde sitt siste innlegg i denne salen. Mange av dei har lagt ned ein stor innsats og mange arbeidstimar for dette kollegiet, for Stortinget og for demokratiet vårt, og det skuldar vi dei alle ein takk for.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [12:26:12]: Jeg har lyst til å gi et par kommentarer til to temaer som er blitt reist.

Det første er fra representanten Irene Ojala, som tok opp hva vi kan lære av den finske beredskapen. Det er et veldig viktig poeng, og det har jeg allerede startet med. Senest i forrige uke, under Nordisk ministerråd, møtte jeg nettopp Axel Hagelstam, som representanten Ojala presist siterer. Det er helt riktig at de har veldig gode systemer for bl.a. lagring. I forbindelse med krigen økte Finland veldig fort fra seks måneders lagring til ni måneders lagring. Et viktig poeng som Hagelstam lærte oss, er at hvis man er tidlig ute, er dette faktisk ikke bare viktig for sikkerheten til folk, men det å ha lagring er også en finansiell forsikring. Selv om det ikke er hovedhensikten, er det også et tilleggselement som ligger i at det å ligge litt foran i løypa er smart økonomisk styring.

Det tar oss over til den andre representanten som hadde kommentarer. Det var Bengt Rune Strifeldt fra Fremskrittspartiet, som pratet om økt matproduksjon, slik han ser det, og store bruk. Der har det nå, senest denne uken, kommet ny nordisk kunnskap. Forskere fra det svenske landbruksuniversitetet har gått igjennom og sett på utviklingen i svensk melkeproduksjon. Den sentraliseringen som har vært i Sverige, minner veldig mye om Fremskrittspartiets politikk, det de ønsker i Norge. Det de svenske forskerne sier nå i den nye saken, er at en bærekraftig utvikling innen melkeproduksjon krever styring og langsiktige politiske tiltak, og at med de rette forutsetningene er de små, robuste melkebrukene løsningen på mange av dagens problemer. De sier helt ærlig og rett ut at beredskapen i Sverige nå er for svak fordi antallet bruk har blitt for lite.

Det var derfor jeg åpnet innlegget mitt i dag med betydningen av en jordbruksavtale som nå er i tråd med norgeskartet, og at Innovasjon Norge har fått den tydelige føringen om at vi skal sikre også mindre og mellomstore melkebruk – ikke fordi de er noe bedre enn de store, men det er bare en konsekvens av den geografien vi har, det landet vi er, og den naturen vi forvalter. Blir melkebrukene for få, går det ikke an å produsere mat, i den forstand at maten må produseres på gras og beite som ligger rundt om i landet.

Det er en dyrekjøpt erfaring svenskene har gjort seg nå. For deres del er det på mange måter litt for sent, for det er veldig i motbakke å starte opp igjen matproduksjon, bl.a. i nordlige del av Sverige, når det er lagt ned. Der er også den norske beredskapen bedre, med tanke på at vi har en næringsmiddelindustri i hele landet.

Jenny Klinge (Sp) [12:29:27]: Dette er faktisk mitt siste innlegg som stortingsrepresentant etter 18 år på

Stortinget. Då tykkjer eg det er heilt utmerkt at eg får moglegheita til å tale om matberedskap.

Beredskap er noko av det viktigaste eg har arbeidd med desse åra, gjennom 12 år i justiskomiteen og no med næringskomiteen. I den totalberedskapen Senterpartiet har løfta i regjering, og som eg var med og la fram forslag om mens vi sat i opposisjon, er matberedskapen heilt grunnleggjande.

Det seier seg sjølv at vi må ha mat på bordet kvar dag. Framtida for samfunnet vårt er bygd på at vi som nordmenn serverer ungane våre den maten som gjer dei store og sterke og lengelevande, som generasjonane før oss har klart å bli, på den norske maten, i eit land der det er svært vanskeleg å dyrke mat. Derfor har eg gjentekne gonger også forsvart drøvtyggjarane – kua, sauene og geita – som klarer å bruke graset til faktisk å bidra til nasjonsbygging, noko dei har gjort over år. Derfor har eg lyst til å seie, heilt på tampen, at det ikkje er no det må ta slutt. Det er no vi verkeleg må begynne å ta det store krafttaket for norsk landbruk og norsk matproduksjon.

Politikk betyr mykje. Eg har kritisert tidlegare politisk leiing for å ha teke for lite ansvar, men det betyr jo noko kven som er her, og det at vi forstår. Når Høgre, Venstre og Framstegspartiet talar – eg hadde lyst i stad til å samanlikne det med eit hardrockband som kommenterer klassisk musikk, men tenkte det var eit forferdeleg dårleg bilde, for eg trur at hardrockband kommenterer klassisk musikk betre enn det desse partia gjer når dei talar om norsk landbruk. Det handlar om ei manglande forståing av for det første at kvart land må ta hand om og sikre eigen matproduksjon. Det må vi gjere her til lands òg. Derfor er det ikkje subsidiar vi driv med når vi støttar norsk landbruk, det er ei heilt nødvendig satsing på framtida vår.

Vi må verdsetje mykje meir den innsatsen som bøndene gjer for nettopp å sikre livsgrunnlaget til kvar enkelt av oss, og ikkje minst i framtidige importkriser. Vi må tenkje praktisk på det: Vi må ikkje la desse små ekrene gro att. Det er dei som kan sikre at vi har den maten vi treng for framtida. Skal vi sikre det, må vi politikarar ta det ansvaret vi skal ha. Då må vi også slutte å bruke tid på å kome med kosthaldsråd som ikkje passar inn i det landskapet vi faktisk lever i. Vi må vise til at vi har klart å få god helse og bli store, sterke og lengelevande basert på mat som vi ikkje et meir av no enn på femtitalet, og spesielt sidan syttitalet, og at dei store krisene vi står overfor, ikkje handlar om dette. Store kriser kjem verkeleg om vi ikkje tek norsk matproduksjon på alvor.

Geir Inge Lien (Sp) [12:32:44]: Eg er utruleg glad for at vi har greidd å fokusere så godt og breitt på kor viktig norsk landbruk og norsk matproduksjon er for nasjonen og for oss som bur her, i stort og smått. Eg er hundre prosent sikker på at regulering av marknaden og næ-

ringa må til. Eg reagerte då representanten Strifeldt frå Framstegspartiet var oppe her, for mantraet frå Framstegspartiet er litt sånn: Slepp alle fri, slepp næringa fri! Då vil eg berre dra fram eitt eksempel til, om ei anna næring som sleit veldig under Framstegspartiet, Høgre, Venstre og Kristeleg Folkeparti: drosjenæringa, då dei sleppte ho laus. Hensikta var å la marknaden styre drosjenæringa. I Oslo, den byen vi no står i, gjekk det frå 1 780 drosjer til 4 697. Det var snart ingen som greidde å leve av næringa og av innkoma. Det vart ei useriøs næring. Sånn vil vi ikkje ha det. Vi har regulert det tilbake, i takt og i tråd med det som drosjenæringa sjølv har ønskt. Det same vil vi gjere for landbruket.

Vi må lage nokre rammer, og vi må lytte til organisasjonane, som Bondelaget og Småbrukarlaget. Forhandlingsinstituttet står sterkt, og det er viktig. Og det er klart: Kvar enkelt bonde er ein sjølvstendig næringsdrivande, og bønder konkurrerer mot kvarandre – og leverer. Det er viktig at vi no legg nokre rammer som gjer at landbruket og bøndene kan få ei god og framtidsretta næring. Det er viktig, for vi treng alle. Vi treng dei bøndene som no sit på gjerdet og lurar på om dei skal byggje om til lausdrift. Då må vi gje dei føreseielegheit. Vi treng dei som ønskjer å byggje landbruket på norske ressursar. Vi treng dei med på laget for å sikre det norske folk tryggleik for god og sikker mat i framtida.

Då kan vi ikkje ha det slik som Framstegspartiet, Høgre og Venstre ønskjer det, at vi skal opne for frislepp og ta vekk alt som regulerer næringa og gjev ho tryggleik og føreseielegheit for framtida. Vi er nøydd til gjere det føreseieleg å utnytte utmarksressursane. Med ein god og streng rovdyrpolitikk er det ikkje snakk om å fjerne alt, men når ein har nådd eit bestandsmål, må ein kunne ta ut skadedyr utan at det skal vere eit byråkrati som det nesten ikkje er råd å kome gjennom.

Senterpartiet vil leggje til rette for at landbruket og bøndene skal ha ei trygg og føreseieleg framtid, der vi skal løfte inntektene deira i takt med resten av befolkninga.

Presidenten [12:35:35]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [12:35:50]: Statsråden valgte å ikke svare på spørsmålet mitt om hovedavtalen. Jeg registrerer at når enkelte parter stiller kritiske spørsmål til regjeringens tallgrunnlag, velger statens forhandlingsleder å gå videre uten den parten. Det er forunderlig.

Avslutningsvis: Flere har uttrykt seg positivt til bruk av metanhemmende tilsetningsstoffer i fôr til husdyr. Fremskrittspartiet er i utgangspunktet svært skeptisk til

førtilskudd som ikke har til formål å styrke kvaliteten på kjøtt- eller melkeprodukter. Bruk av metanhemmere er derfor ikke noe Fremskrittspartiet støtter, og vi vil stemme imot ethvert forslag som pålegger bønder å bruke det.

Fremskrittspartiet vil gi norske bønder mer valgfrihet til å styre seg selv og la dem utvikle sin egen næring uten unødvendig innblanding fra politikere. Norske bønder skal ha frihet til å drive på en måte som gir trygg mat og sunn drift, ikke være forsøkskaniner for statlige klimaprojekter.

Så til en liten stemmeforklaring: Fremskrittspartiet vil stemme for forslag nr. 53, og vi vil stemme subsidiært for forslag nr. 54.

Presidenten [12:36:58]: Representanten Per Olaf Lundteigen har hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Per Olaf Lundteigen (Sp) [12:37:12]: Først vil jeg rose SV og Rødt for deres støtte til konsesjonsloven, odelsoven, sterkere importvern og redusering av overimporten av korn. Det er langt viktigere enn å diskutere antall rovdyr eller hvor mye kjøtt vi skal spise.

Punkt to: Norgeskartet krever at vi må bruke større jordbruksarealer. Det krever interne jamstillingstiltak. Det krever at den grasbaserte produksjonen får bedre økonomi. Vi har driftstilskudd på kumelk og på ammekuer, men ikke på sauebesetninger. Jeg vil oppfordre statsråden til snarest å signalisere driftstilskudd til sauebruk slik kubruk får i dag. Det er helt avgjørende for å sikre de 14 000 sauebrukene vi har i dag.

Presidenten [12:38:09]: Representanten Ola Elvestuen har også hatt ordet to ganger tidligere i debatten og får ordet til en kort merknad, begrenset til 1 minutt.

Ola Elvestuen (V) [12:38:25]: Igjen kom det en påstand om at Venstre vil ha frislipp. Hvor har man det fra? Vi støtter jordbruksoppgjøret, og vi er for en sterk støtte til norsk landbruk, men vi ønsker å oppnå mer. Når Senterpartiet snakker om framtiden, men egentlig ønsker fortiden, er vi uenig. Vi skal følge og nærme oss kostholdsrådene, noe som vil gi både sunnere mat og et annerledes og mer moderne landbruk. Jeg tror vi må være forberedt på det hvis vi skal få til den endringen, og det vil bli en endring til sunnere mat. Vi er for å bruke metanhemmere, men det er ikke nok til å nå klimamålene. Vi forventer også at man jobber for å komme til enighet, akkurat som i jordbruksoppgjøret.

Støtte til kulturlandskapet er definitivt ikke en subsidie. Det er støtte. Det skal vi ivareta, og vi må forsterke den støtten også framover.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:39:41]: Eg vil ikkje snakka om å sleppa bonden fri, men er det noko som kan lyfta norsk landbruk og få ungdomane til å satsa og våga, så er det tryggleik for marknadsregulering, tryggleik for rammevilkår med tollvern og andre ting. Eg må seia at det hadde vore mykje enklare om Høgre og Framstegspartiet berre hadde sagt: Nei, me er ikkje så opptekne av norsk matproduksjon; me vil svekkja han. For det er det dei gjer i praksis, og då hadde det vore mykje betre at dei var tydelege på det.

Så til Venstre: Eg trur Venstre har lyst på norsk matproduksjon. I heile landet er det jo kulturlandskap. Men korleis kan dei då stemma for å fjerna marknadsregulering av egg? Dei vil fjerna samvirkeorganisasjonane i landbruket si regulering av dei andre produkta. Det dei bed om, hindrar norsk matproduksjon framover. Dei vil sentralisera produksjonen, men vil svekkja dei mindre bruka. Det er dei som er mest avhengige av marknadsreguleringa. Skal ein ha ein god landbruksproduksjon, skal ein ha ein biologisk berekraftig landbruksproduksjon, må ein ha både små og store bruk. Då er faktisk marknadsregulering og strukturverkemiddel noko av det viktigaste me har. Difor skuffar det meg ekstra at Venstre faktisk går for å fjerna dette.

Eg vil seia etter diskusjonen i dag at landbrukspolitikken er mange små ting som går i tannhjul for at ein skal få det til. Difor synest eg det er viktig at faglaget er med og diskuterer landbrukspolitikken, at det er faglaga og staten i fellesskap som finn det endelege resultatet. Det er då me får den beste landbrukspolitikken framover. Men lèt oss vera ærlege på kva me vil, så bøndene veit kva dei har å forhalda seg til. Eg vil seia at eg ikkje er så oppteken av kor mange kilo kjøt folk et, men eg er oppteken av at det kjøtet me et, skal vera norskproduisert, det skal vera god kvalitet, og aller helst frå dyr som nyttar utmarka vår, tek vare på det norske kulturlandskapet og lyftar Noreg og norsk matberedskap.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [12:42:02]: Det var representanten Strifeldt som ønsket at jeg skulle kommentere det samme spørsmålet som han stilte i replikkordvekslingen, og hvis man ønsker en gjentakelse, så er det selvfølgelig rom for det. Men jeg skal også gjøre en liten utdypning, for det står på side 14 i proposisjonen:

«Det ble gjennomført møter på lederplan og utvidede ledermøter, hvor også organisasjonenes generalsekretærer deltok på jordbrukets side. I disse møtene ble det gjentatt at Stortingets behandling av Meld. St. 11 (2023–2024) og Meld. St. 10 (2024–2025), herunder premissene for tallgrunnlaget, dannet rammene for partenes oppdrag fra Stortinget (...).»

Det er viktig, for den saken vi behandler nå i dag, er jordbruksoppgjøret for 2025, og dersom Statens forhandlingsleder skulle begynt å overprøve stortingsvedtak som er gjort av et flertall i denne sal, så ville det være et brudd med de demokratiske prinsippene. Derfor opptrådte Statens forhandlingsleder helt riktig, og sørget for at forhandlingene handlet om jordbruksoppgjøret 2025. Det var slik jeg svarte Strifeldt fra talerstolen, at det var grunnen til at staten måtte gå videre med Norges Bondelag, fordi Norges Bondelag ville forhandle om det som ligger til nettopp årets avtale.

Det står gjengitt at jordbruket ikke kunne opptre som en part. Da sier hovedavtalen, nettopp som Statens forhandlingsutvalg har gjort, at man må gå videre med ett av faglagene. Statens forhandlingsleder viste da til § 1-4 i hovedavtalen. Dette er veldig nøye gjengitt på side 14 og 15 i proposisjonen.

Jeg har også ved en rekke anledninger svart på skriftlige spørsmål om dette temaet, første gang i vinter, og det samme svaret har blitt gjentatt flere ganger. Fra vår side i regjeringen er det klart hvilke vedtak som ligger til grunn. Det ble vedtatt med et flertall her i Stortinget. Det er vedtak nr. 561 ved behandlingen av Meld. St. 10 for 2024–2025 jeg da sikter til, sånn at det er tydelig oppklart enda en gang.

Ellers vil jeg takke for en veldig god debatt. Jeg har satt pris på det vi sammen har belyst som storting i dag. Vi har snakket om betydningen av å ha en politikk som er i tråd med norgeskartet, og at vi også skal nå mål for bl.a. naturen vår. Jeg synes innleggene til både representanten Hansson og representanten Elvestuen viser at det er viktig at vi jobber godt sammen og følger opp de vedtakene som er gjort, der flere parter har bidratt til både Nord-Norge og økologisk produksjon, for å nevne to eksempler.

Presidenten [12:45:06]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [12:45:10]

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Reindriftsavtalen 2025/2026) (Innst. 533 S (2024–2025), jf. Prop. 143 S (2024–2025))

Presidenten [12:45:27]: Etter ønske fra næringskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte

tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [12:45:56] (ordfører for saken): Først vil jeg takke komiteen for samarbeidet i behandlingen av saken.

Reindriftsavtalen 2025/2026 ble inngått mellom staten og Norske Reindriftssamers Landsforbund, NRL, den 14. februar 2025. Komiteen bemerker at proposisjonen ble overbrakt til Stortinget for behandling først den 15. mai, tre måneder etter at avtalen var inngått.

Proposisjonen gir oversikt over grunnlaget for reindriftsavtalen, inneværende avtale, forhandlingene og innholdet i reindriftsavtalen 2025/2026. Proposisjonen gjør rede for utviklingen i reindriften og noen sentrale politikkområder knyttet til reindrift. Det overordnede politiske målet er at reindriften skal være økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig.

I avtalen er det enighet om en ramme for reindriftsavtalen 2025/2026 på 250 mill. kr, en økning på 25 mill. kr. Hovedprioriteringen er direkte tilskudd, ivaretagelse av reindriftens arealer, rådgivning for reindriften, klimatilpasning og beredskap. Hovedprioriteringen skal styrke rammevilkårene for de reineierne som har reindrift som hovedvirksomhet.

Komiteen merker seg at partene mener at prioriteringen av dagens tilskuddsordninger støtter opp om de aktive reindriftsutøverne i den familiebaserte reindriften, og bidrar til en stimulering til økt produksjon og slaktning av rein. Det er positivt at partene er enige om at distriktene skal kunne håndtere en beitekrise i 30 dager før det kan innvilges ekstraordinært tilskudd. Det forutsettes at distriktenes beredskapsfond bygges opp, og avtalen legger opp til det.

Det er også positivt at det etableres en tilskuddsordning for kompensasjon av veibruksavgift for bensin for ikke-veigående kjøretøy, som snøscooter, ATV og terengmotorsykkel. Det er et skritt i riktig retning for å likestille reindriften med landbruket, og det er faktisk noe Fremskrittspartiet har foreslått gjentatte ganger tidligere.

En enstemmig komité understreker viktigheten av at avtalen viderefører arbeidet for å utvikle reindriftsnæringen som en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv, og påpeker også viktigheten av at økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft er likestilt.

Hele komiteen, unntatt partiet Rødt, mener det er viktig å sikre et stabilt reintall, i samsvar med beiteresursene. I dag er det meste av beitekapasiteten utnyttet maksimalt. Reindriftsnæringen må derfor øke produksjonen og lønnsomheten gjennom andre driftstilpasninger enn gjennom et økt dyretall.

Jeg tar opp mindretallsforslagene i saken.

Presidenten [12:48:50]: Representanten Bengt Rune Strifeldt har tatt opp de forslagene han refererte til.

Nils T. Bjørke (Sp) [12:49:03]: Eg vil starta med å takka saksordføraren for godt samarbeid i saka, og eg er glad for at ein har fått inngått ein avtale mellom staten og reindrifftsnaeringa som kan sikra stabile vilkår for reindrifftsnaeringa framover.

Reindrifftsnaeringa er viktig for å sikra matproduksjon, men òg for den kulturelle satsinga i samiske område og for å lyfta det samiske miljøet. Samtidig er me opptekne av at ein får sett i gang ein gjennomgang av beiteområde, slik at ein får eit reintal som passar til dei enkelte reindistrikta, og at dei samsvarar endå meir med beiteressursane. Det har me dessverre ikkje fått fleirtal for, men eg trur det er viktig for å styrkja reindrifftsnaeringa framover. Det er òg viktig at ein får etablert sperregjerde der det trengst, slik at ein får mindre konflikt mellom reindrifftsnaeringa og landbruket.

Til slutt: Ein må gjennomgå dei vedtekne bestandsmåla for rovvilt i reindrifftsområda, med sikte på å redusera måltala og redusera bestandane i tråd med det, slik at ein får mindre tap og lettare drift for reindrifftsnaeringa.

Geir Jørgensen (R) [12:50:50]: I en tid hvor vi snakker om hvordan vi produserer maten vår, og hva slags ressurser, hva slags innfaktor og hva slags utfaktor det skal være på norsk kjøttproduksjon, må vi si at reindriften er de som kommer best ut. Det er klimavennlig kjøtt og i tillegg en viktig kulturbærer og en stor næring enkelte steder, ikke bare med primærutøvere, men også med en leverandørindustri og et næringsliv rundt reindriften. Det bør vi ta med oss videre.

Vi har en framforhandlet avtale her, men i komiteens innstilling finner vi et slags negativt syn på reindriften. Man kan få følelsen av at de bare skal få lov til å holde på om de ikke plager andre, og det er spesielt Senterpartiets merknader som går i den retningen. Jeg hadde trodd at Senterpartiet som et distriktparti ville stå opp for en av landets aller viktigste beitenæring, men sammen med Fremskrittspartiet fortsetter de med fortellingen om at det er altfor høye reintall, som om reindriften i Finnmark ikke har gått gjennom en tung og krevende reintallsreduksjon fra 2014, som har pågått lenge, og hvor antallet dyr har blitt redusert.

Det er noe vi ikke har snakket om til nå, og det er arealsituasjonen og nedbyggingen av reindriftsarealene. Som det var referert fra saksordfører her, står ikke Rødt inne i komitémerknaden om at man må sikre et stabilt reintall i samsvar med beiteressursene. Det kan umiddelbart høres ut som en selvmotsigelse at vi ikke vil være med på det, men hva er det som er det faktiske resultatet? Jo, resultatet her er at for enhver som reduserer sin

flokk og går ut av næringen, ligger landet åpent for en helt annen arealbruk med vindturbiner, med forurenssende gruver, med kraftledninger, med alt dette andre. Vi kan ikke holde på sånn og ensidig si at det er for mye rein, når vi vet at når reieneierne blir presset ut av sine områder, kommer det andre og mer forurenssende næringer inn. Det må vi få en annen politikk på framover.

Ola Elvestuen (V) [12:53:52]: Jeg får også knytte noen ord til dette. Venstre støtter reindrifftsavtalen, og vi støtter – som i en tidligere diskusjon om dette – at vi har dette instituttet også med en avtale. Vi inngår en avtale, og det er en regjerings ansvar å ta dette. Stortinget skal være med i diskusjonen, men vi støtter opp under det.

Jeg har lyst til å si at reindrifftsnaeringen er under hardt press på mange områder. Vi hadde jo hele konflikten omkring Fosen-dommen og den lange prosessen før man fikk en enighet. Jeg kunne godt sagt mye om den, men jeg skal ikke gå inn på det. Når det gjelder dem som demonstrerte, er det en prosess i Høyesterett i morgen om dette.

Vi har også diskusjonen omkring Melkøya. Jeg får gjenta at Venstre var enig i at vi ikke skal avvike avtalene på Melkøya, men derimot er vi slett ikke enig i at vi skal ha det kraftløftet med vindkraftutbygging i Finnmark som en del av det. Det som må være løsningen for å dekke det økte kraftbehovet i Finnmark, er gasskraftverk med karbonfangst og -lagring i tilknytning til Melkøya. Vi har stemt imot den prosessen som regjeringen ønsker å framskynde på Nordkinnhalvøya, og det kommer vi til å fortsette å slåss imot. Det er av hensyn til reindriften der. Her er det altfor store områder. Jeg har selv vært og sett på dette. Det er altfor store områder, og det vil gå ut over reindriften.

Så en liten kommentar til dette med rovdyr, som kommer opp her også. Venstre og jeg er helt enig i at en skal holde rovdyrbestandene nede i reindriftsområder, og det gjøres også i dag. Man holder dem nede, men det må ses innenfor en helhet. Ser vi Norge under ett, er det muligheter for å ha økte bestander i deler av landet, uten at det blir økt tap av beitedyr på grunn av det. Ikke minst går det an for jerv, og det vil det også gjøre for gaupe, som er de som tar mest innenfor reindriften. Her må det også være en helhet, og ikke den ensidige politikken som Senterpartiet og andre fører: at rovdyr tallene skal ned alle steder, og at vi skal bekjempe rovdyr alle steder. Innen reindriftsområder kan bestandene holdes nede, men det gjør at vi må se på en helhet hvor dette også er livskraftige bestander.

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [12:57:04]: Støre-regjeringen har hatt som mål å bruke reindrifftsavtalen aktivt for å styrke rammevilkårene for reindrifftsnaerin-

gen, og regjeringen har økt reindriftsavtalens ramme, fra 164,5 mill. kr til 250 mill. kr i løpet av denne stortingsperioden. Det tilsvarer en økning på 52 pst.

De direkte tilskuddene har fått en betydelig økning og er særlig rettet inn mot dem som har reindrift som hovedvirksomhet. Klima- og beredskapstiltak har fått økt oppmerksomhet, og tjenestetilbudet er betydelig styrket. Her kan jeg trekke fram et par eksempler: Reinhelsetjenesten og HMS-tjenesten er gjort til permanente ordninger, og det samme er NRLs rådgivningstjeneste i arealsaker.

Den 14. februar ble avtalepartene enige om en ny reindriftsavtale. Det er for meg viktig at det ble enighet om en avtale, for i likhet med den foregående saken, med jordbruksavtalen, er det en del av den norske modellen at vi finner løsninger sammen, næringene og staten. Det er en modell som vi, som sagt, vil bidra til å forsterke.

I reindriftsavtalen for 2025–2026 er det viktig at vi også forsterker den ordinære satsen for kalvetilskuddet, og at det innføres et kvalitetstillegg på ytterligere 100 kr for kalveslakt i klasse O+ eller høyere. Årsaken til dette er at en premiering av kalv med god kjøttfylde styrker grunnlaget for god kvalitet og stimulerer til tidligere kalveslakt. Tidligere uttak av kalv er både ressursøkonomisk gunstig og vil svare ut en del av det forbrukerne ønsker, med tilgang til ferskt reinkjøtt gjennom høsten. Dette kan igjen legge til rette for økt omsetning og lønnsomhet i næringen.

Det er, som allerede nevnt fra talerstolen, en ny tilskuddsordning for kompensasjon for veibruksavgift for ikke-veigående kjøretøy. Det har vært et mangeårig krav fra reindriften og er nå en del av denne avtalen.

Jeg vil til slutt trekke fram det arbeidet som er gjort over flere år, som vi ser resultatet av, nemlig å posisjonere reinkjøttet som et smakfullt og sunt kjøttslag. Og med de dyktige kokkene som tar med seg reinkjøtt ut i verden og deltar i internasjonale konkurranser, ser vi at dette er en framtidsrettet produksjon.

Presidenten [13:00:05]: Det blir replikkordskifte.

Geir Jørgensen (R) [13:00:18]: I høst behandlet dette Stortinget Sannhets- og forsoningskommisjonens rapport. Den dagen vi gjorde vedtak her i Stortinget, satt politikere fra samtlige partier i lavvoer utenfor her, spiste reinkjøtt og sa at forsoningen starter nå.

Men i helga har Norske Reindriftsamers Landsforbund hatt landsmøte, og en av deltakerne, Ellinor Gutorm Utsi fra Čorgaš reinbeitedistrikt, sa til NRK: «Noen ganger føler jeg at dette er et umenneskelig liv. De frarøver meg livet mitt». Dette ble sagt i forbindelse med elektrifiseringen av Melkøya. Hun og dette distriktet har fått sju planlagte vindkraftanlegg i sitt beiteland.

Hvordan vil statsråden løse det store problemet med at de som faktisk produserer mat på sitt eget tradisjonelle land, blir fratatt sine næringsarealer?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:01:21]: Jeg takker for et godt spørsmål.

Jeg var selv til stede i Kirkenes på Norske Reindriftsamers Landsforbunds landsmøte og hørte innlegget. Jeg fikk også gode innspill både til det temaet og til andre deler av reindriftens virksomhet.

Så til den konkrete saken som representanten tar opp: Dette ligger under en annen statsråds ansvarsområde, men jeg kan i hvert fall svare litt overordnet på det som var inngangen til spørsmålet til representanten. Fra regjeringens side er vi opptatt av å bedre sameksistensen, det har vært tydelig også fra statsministerens side. Og i tiltakspakken for reindrift og energi ligger det flere konkrete punkter som regjeringen rapporterer til Stortinget på som knytter seg til det representanten tar opp.

Geir Jørgensen (R) [13:02:18]: Det er som statsråden her sier i sitt svar, at dette ligger under et annet departement. Dette har reindriftsutøvere i generasjoner fått høre. Det kan være arealtap som følge av saker og vedtak i Samferdselsdepartementet, i Klima- og miljødepartementet eller i enkelte kommuner og fylkeskommuner, men summen for den enkelte reineier er den samme: De ser landet og arealet sitt forsvinne bit for bit, slik at andre aktiviteter kan komme på dette landet.

Når kommer det en samordnet plan for å ta vare på reinbeitene, kalvingslandene og de flyttleiene som vi har igjen her i landet?

Statsråd Nils Kristen Sandtrøen [13:03:11]: Vi følger opp de vedtakene som er gjort i Stortinget, og de avtalene som er inngått. Jeg viste bl.a. til tiltakspakken for reindrift og energi som et eksempel.

Arealforvaltningen i Norge er noe bl.a. Kommunal- og distriktsdepartementet har et medansvar for, så her er det mange statsråder, og mange deler av forvaltningen har betydning for dette i stort. Men det som i hvert fall er sikkert, er at både statsministeren og regjeringen er veldig klar over at det er behov for areal, og vi har sameksistens som det viktige målet for reindriftspolitikken og andre interesser. Norge har også noen mål for å produsere mer fornybar kraft, så her er det snakk om å balansere ulike vedtak som Stortinget har gjort, opp mot hverandre.

Presidenten [13:04:09]: Flere har ikke bedt om ordet til replikk.

Irene Ojala (PF) [13:04:26]: Jeg har lagt merke til at komiteen viser til at reindriftsavtalen og reindriftsloven er viktige redskaper for å følge opp målene og ret-

ningslinjene i reindriftspolitikken. Det overordnede politiske målet er at reindriften skal være økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig. Komiteen viser videre til Meld. St. 32 for 2016–2017, Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter. Det er noe jeg mener er inkonsekvent her, og jeg skal si litt om det.

Denne regjeringen har snakket mye om det grønne skiftet og Melkøya. Melkøya hører til et annet departement, men Norge henger sammen, og det gjør vel regjeringen også. Da må vi jo snakke sammen. Regjeringen har stått knallhardt på at elektrifisering av Melkøya er viktig for det grønne skiftet. Andre mener at elektrifisering har en stor grad av symbolikk som skjuler en dobbeltbelastning for både klima og natur og strømmettet.

Når gassturbinene på LNG-anlegget på Melkøya en gang stopper, må denne energien erstattes med strøm fra land. Derfor øker forbruket på Melkøya til hele 3,6 TWh i året, tilsvarende hele dagens strømforbruk i Finnmark. Det vil igjen gi en dobbeltbelastning for både naturen og strømmettet, og det uten å ta hensyn til reindriftens sommerbeitearealer. Det rare er at ingen snakker om økologisk bærekraft knyttet til aktiviteten på Melkøya. Det gjøres inngrep i urørte områder, og det øker presset på reindriften og andre arealkrevende næringer. Det er en konsekvens som sjeldent løftes fram.

Når disse inngrepene gjøres, sier de at det er nødvendig fordi vi skal nå det grønne skiftet. Norsk lovgivning pålegger at reindriften som blir berørt av vindindustriens utvikling i Finnmark, skal følge pålegg om økologisk, økonomisk og kulturelt bærekraftig drift. Da spør jeg: Er det reindriftsutøverne som har rein og kjører snøscooter og ATV i forbindelse med reindriften, som er de største synderne mot moder jord i f.eks. Finnmark? Eller er det vindindustriens aktivitet, med bygging av tilfartsveier og vindturbiner produsert i Kina, fraktet til Norge med store utslipp, som sender mikroplast ut i naturen, dreper fuglene og forurenser både vannet og viddene våre – de samme viddene reinen beiter på – som er problemet? Reindriften skal være økologisk bærekraftig – men staten? Jeg har prøvd å lete etter de økologiske bærekraftregnskapene, men jeg har faktisk ikke funnet dem. Det synes jeg er veldig rart. Er det noen her i denne salen som kan si noe om hvorvidt det finnes et økologisk bærekraftregnskap for aktiviteten i reinbeiteland, som skal være økologisk bærekraftig?

Bengt Rune Strifeldt (FrP) [13:07:34]: I dag vil jeg igjen utbringe store gratulasjoner til reindriftsnæringen, men jeg burde kanskje heller kondolere. Aldri før har reindriftsnæringen vært så subsidiert som nå. Reindriftsavtalen har de siste seks årene økt med formidable 126,9 mill. kr og er doblet til årets historisk høye tilskudd på 250 mill. kr. Det er fantastisk når man tar

utgangspunkt i at det er en næring bestående av kun 953 årsverk.

En enstemmig komité er enig i at reindriftsavtalen må videreføre arbeidet for å utvikle reindriftsnæringen som en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv, men det er få partier som er villige til å gjøre de nødvendige grepene for å nå de målene.

En enstemmig komité er også enig i viktigheten av at økologisk, økonomisk og kulturell bærekraft er likestilt, men det er få partier som er villige til å gjøre de nødvendige grepene for å nå de målene. Det virker heller å være en politisk villet handling å gjøre denne viktige næringen og kulturbæreren mer og mer tilskuddsavhengig, framfor å utvikle reindriftsnæringen som en rasjonell, markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv. Fremskrittspartiet mener det er bekymringsfullt at det legges opp til en så betydelig økning i tilskudd, noe som vil gjøre reindriftsnæringen ytterligere avhengig av statstilskudd.

Reindriftsnæringen er en arealavhengig næring, og tilgang på nødvendige arealer er en sentral forutsetning for at næringen oppnår målene om økt produksjon og lønnsomhet. De siste tiårene har mediebildet av reindriften vært preget av beitekrise, nedbygging av natur og beiteområder, og at reindriften må sikres tilgang til nødvendige arealer. Det er en sannhet med store modifikasjoner.

Det er avgjørende at reintallet er tilpasset beitegrunnlaget for å nå målet om bærekraftig reindrift. Det er i den sammenheng viktig å påpeke at reintallet i Finnmark er doblet fra 1970 og fram til 2019. Vi kan i stor grad konkludere med at den store økningen i reintall er reindriftens største utfordring, uten at det er politisk vilje til å gjøre de nødvendige grepene. I dag er det meste av beitekapasiteten utnyttet utover det som er bærekraftig, og med de siste års gjentatte beitekriser er det tvingende nødvendig å gjøre nye vurderinger av om reintallet er i samsvar med beiteressursene. I store deler av Finnmark er naturen såpass nedbeitet at man burde vurdert å rødliste reinlav – den framstår som en arktisk ørken.

Det er dessverre ikke politisk vilje i denne salen til å gjøre de nødvendige grepene. Så for hvert år som går, blir reindriften mindre og mindre økologisk bærekraftig og mindre og mindre økonomisk bærekraftig, og den vil som følge av det over tid også tape sin kulturelle bærekraft – med Stortingets velsignelse. Det er kanskje en villet politisk handling.

Presidenten [13:10:29]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Dermed er dagens kart ferdig debattert. Stortinget tar nå pause, og som annonsert kalles det inn til votering klokken 15.

Stortinget tok pause i forhandlingene kl. 13.11.

Stortinget gjenopptok forhandlingene kl. 15.

President: Svein Harberg

Votering

Presidenten [15:01:25]: Stortinget er da klar til å gå til votering.

Votering i sak nr. 1, debattert 18. juni 2025

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Jordbruksoppgjøret 2025) (Innst. 534 S (2024–2025), jf. Prop. 149 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram 54 forslag. Det er

- forslagene nr. 1–7, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 8–10, fra Nils T. Bjørke på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 11–19, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre
- forslag nr. 20, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 21, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 22, fra Nils T. Bjørke på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
- forslag nr. 23, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre og Fremskrittspartiet
- forslag nr. 24, fra Nils T. Bjørke på vegne av Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt
- forslagene nr. 25–30, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 31–34, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre og Venstre
- forslag nr. 35, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre og Miljøpartiet De Grønne
- forslagene nr. 36–43, fra Kari Elisabeth Kaski på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne

- forslagene nr. 44–46, fra Kari Elisabeth Kaski på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne
 - forslagene nr. 47 og 48, fra Kari Elisabeth Kaski på vegne av Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
 - forslag nr. 49, fra Kari Elisabeth Kaski på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Rødt
 - forslag nr. 50, fra Kari Elisabeth Kaski på vegne av Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne
 - forslag nr. 51, fra Geir Jørgensen på vegne av Rødt og Miljøpartiet De Grønne
 - forslag nr. 52, fra Rasmus Hansson på vegne av Miljøpartiet De Grønne
 - forslag nr. 53, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Høyre
 - forslag nr. 54, fra Lene Westgaard-Halle på vegne av Arbeiderpartiet, Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne
- Under debatten trakk Arbeiderpartiet sin støtte til forslag nr. 54.

Det votes over forslag nr. 52, fra Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette en stipendordning for småskalaprodusenter av grønnsaker, med beløp minst på nivå med studiefinansieringen for høyere utdanning.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Miljøpartiet De Grønne ble med 93 mot 7 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.41)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 51, fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede hvordan finansielt sterke ledd i verdikjeden for landbruksprodukter kan bidra til å finansiere nødvendige investeringer i jordbruket for å nå målsettinger om god dyrevelferd, kutt i klimagassutslipp og styrket jordkvalitet. Utredningen skal gjøres i samarbeid med de relevante aktørene.»

Voteringstavlene viste at 91 representanter hadde stemt mot forslaget fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne og 8 representanter hadde stemt for.

(Voteringsutskrift kl. 15.03.57)

Erling Sande (Sp) [15:04:25] (frå salen): President! Eg får ikkje røysta.

Torbjørn Vereide (A) [15:04:25] (frå salen): Ikkje eg heller.

Presidenten: Vi gjør et forsøk til. Det votes over forslag nr. 51, fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Voteringstavlene viste at 92 representanter hadde stemt mot forslaget fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne og 8 representanter hadde stemt for.

(Voteringsutskrift kl. 15.04.40)

Presidenten: Siden det fremdeles er problemer, foreslår presidenten at Torbjørn Vereide og Erling Sande setter seg lenger framme. Vi tar voteringen over forslaget fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne enda en gang.

Votering:

Forslaget fra Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 90 mot 8 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.30)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 50, fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen inkludere kostnadskompensasjon for investeringer i bedre dyrevelferd, økt selvforsyning, jordhelse og klima- og miljøtilpasning i rammen for jordbruksforhandlingene, selv når disse investeringene ikke har en inntektside i avtaleåret.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Miljøpartiet De Grønne ble med 91 mot 11 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.05.45)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 49, fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen øke tilskuddene til ammeku, sau, geit og andre grovfôr- og utmarksbeitebaserte produksjoner.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 89 mot 13 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.00)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 47, fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa seinast i samband med jordbruksoppgjøret for 2026 få på plass ei statleg støtteordning for omstilling av gardsbruk som ønskjer å gå over frå animalsk til plantebasert matproduksjon.»

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 87 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.16)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 48, fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa utvide distriktstilskotet til grønt- og potetproduksjon til å omfatte fleire sortar grønsaker og inkludere proteinvekstar.» Rødt har varslet støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 82 mot 20 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.34)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 44–46, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 44 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fase ut normeringsfaktoren i tallgrunnlaget for utregning av inntekter i jordbruket etter 2027.»

Forslag nr. 45 lyder:

«Stortinget ber regjeringen ta i bruk produksjonsregulerende virkemidler der det er vurdert som nødvendig for å hindre overproduksjon, som et viktig klimatiltak mot matsvinn og dårlig ressursutnyttelse.»

Forslag nr. 46 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjøre måltallet for nedbygging av matjord rettslig bindende.»

Votering:

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 87 mot 15 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.06.51)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 36–43, fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 36 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med tiltak for økt arealavhengig produksjon av plantevekster, slik som urban landbruksproduksjon og vertikalt landbruk.»

Forslag nr. 37 lyder:

«Stortinget ber regjeringen videreføre teigbaserte tilskudd, og fortsette systemutviklingen for teigbasert tilskudd, for å sikre en treffsikker tilskuddsfordeling som gjør at mer av Norges ressursgrunnlag kan tas i bruk, slik at man øker selvforsyningen.»

Forslag nr. 38 lyder:

«Stortinget ber regjeringen åpne for at gårdsbruk i flere kommuner i Nord-Norge kan søke på forsøksordninga for teigbasert tilskudd i 2025 og 2026.»

Forslag nr. 39 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at offentlige innkjøp brukes målrettet til å øke etterspørselen etter norsk økologisk mat, slik at målet om minst 10 prosent økologisk jordbruksareal innen 2032 nås.»

Forslag nr. 40 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utforme innkjøpsordninger som gir forutsigbarhet og markedsadgang for små og mellomstore produsenter.»

Forslag nr. 41 lyder:

«Stortinget ber regjeringen rapportere årlig til Stortinget om utviklingen i offentlig etterspørsel etter økologiske varer.»

Forslag nr. 42 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fastsette et tallfestet mål for offentlig innkjøp av økologisk mat som skal nås innen 2030.»

Forslag nr. 43 lyder:

«Stortinget ber regjeringa seinast i samband med jordbruksoppgjeret for 2026 sørge for at det blir gitt kvalitetstilskot for alle lammeslakt som held god kvalitet, og at det er gode og føreseielege rammevilkår for bønder som driv med gammalnorsk sau.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 82 mot 20 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.09)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 53, fra Høyre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen i forslaget til statsbudsjett for 2026 fremme forslag om at bevilgningen på kapittel 1150, post, 74, reduseres med 500 mill. kroner.»

Fremskrittspartiet har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre ble med 68 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.27)

Presidenten: Det voteres over forslag nr. 35, fra Høyre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en ordning for CO₂-merking av dagligvarer.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Miljøpartiet De Grønne ble med 78 mot 24 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.07.44)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 31–34, fra Høyre og Venstre.

Forslag nr. 31 lyder:

«Stortinget ber regjeringen i større grad likestille landbrukssektoren med andre sektorer i miljø- og klimapolitikken.»

Forslag nr. 32 lyder:

«Stortinget ber regjeringen utarbeide en egen strategi for eksport av norsk landbruksteknologi.»

Forslag nr. 33 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et nasjonalt katapultsenter for utvikling, testing og kommersialisering av landbruksteknologi.»

Forslag nr. 34 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge til rette for økt forskning på og bruk av bioteknologi innen norsk landbruk, for å sikre robuste, klimatilpassede produksjonsmetoder.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre og Venstre ble med 75 mot 27 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.01)

Presidenten: Det voteres over forslagene nr. 25 og 27–30, fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 25 lyder:

«Stortinget ber regjeringa utarbeide ein heilskapleg klimastrategi for jordbruket som ser jordbrukspolitikk, kosthaldspolitik og klimapolitikk i samanheng, inneheld ein realistisk og fagleg forankra plan for korleis jordbruket skal nå klimamåla sine, og blinkar ut kva vegval som då må takast.»

Forslag nr. 27 lyder:

«Stortinget ber regjeringa reforhandle klimaavtalen med jordbruksorganisasjonane.»

Forslag nr. 28 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, innenfor rammen av jordbruksoppgjøret, styrke investeringsstøtten spesielt for yngre bønder som står overfor tunge investeringer, særlig knyttet til løsdrift.»

Forslag nr. 29 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, innenfor rammen av jordbruksoppgjøret, styrke velferdsordningene for bønder, med særlig vekt på unge bønder i etableringsfasen.»

Forslag nr. 30 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre et mer fleksibelt regelverk som tillater kombinasjonsdrift med annen næringsvirksomhet på gårdsbruk.»

V o t e r i n g :

Forslagene fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 74 mot 28 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.20)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 26, fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringa styrke Opplysningskontoret for frukt og grønt, og greie ut ein modell med eit uavhengig opplysningskontor for berekraftig og helsefremjande mat i tråd med fagleg baserte kosthaldsråd.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 68 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.39)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 24, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen for budsjettåret 2026 foreslå overgang til prosenttoll for flere produkter, blant annet storfekjøtt, epler og løk.»

Miljøpartiet De Grønne og Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Rødt ble med 68 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.08.59)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 23, fra Høyre og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sette to overordnede mål for norsk landbrukspolitikk: matsikkerhet og økt verdiskaping.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Høyre og Fremskrittspartiet ble med 67 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.15)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 22, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke tollvernet ved å gå fra krone- til prosenttoll på tollinjer hvor prosenttoll gir best beskyttelse, med virkning fra 1. januar 2026.»

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt og Miljøpartiet De Grønne ble med 67 mot 34 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.33)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 21, fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere og sammen med de berørte fylkene og kommunene, fullfinansiere et statlig restaureringsprosjekt for Oslofjorden.»

V o t e r i n g :

Forslaget fra Fremskrittspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 70 mot 32 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.09.50)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 20, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen styrke satsingen på klimatiltak i jordbruket til et nivå som sikrer at jordbrukssektoren når målene i klimaavtalen mellom staten og jordbruket.»

Rødt har varslet støtte til forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 60 mot 42 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.08)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 11–17, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 11 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av norsk landbrukspolitikk med mål om å modernisere og forenkle den, og samtidig integrere den tettere i den øvrige økonomiske politikken.»

Forslag nr. 12 lyder:

«Stortinget ber regjeringen inkludere et årlig samfunnsregnskap av landbruket i forbindelse med jordbruksoppgjøret, for å sikre økt transparens og bedre politisk styring av de økonomiske virkemidlene.»

Forslag nr. 13 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å forenkle jordlovas regler for deling av jordbruks-eiendom, slik at generasjonsskifter og effektiv drift lettere kan gjennomføres.»

Forslag nr. 14 lyder:

«Stortinget ber regjeringen bruke «dekningsgrad» som mål på norsk matsikkerhet, i tillegg til «selvforsyningsgrad», for bedre å reflektere den reelle evnen til å sikre matforsyningen i landet.»

Forslag nr. 15 lyder:

«Stortinget ber regjeringen foreta en helhetlig gjennomgang av importvernet for å identifisere hvilke tollbarrierer som kan bygges ned uten at det rammer norsk matproduksjon unødig, og på den måten sikre størst mulig fordel for forbrukerne, med minst mulig ulempe for landbruket.»

Forslag nr. 16 lyder:

«Stortinget ber regjeringen flytte ansvaret for markedsregulering fra samvirkeforetakene til Landbruksdirektoratet, for å sikre en mer effektiv og konkurranse-nøytral regulering.»

Forslag nr. 17 lyder:

«Stortinget ber regjeringen avvikle markedsreguleringen på egg.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 64 mot 38 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.25)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 18 og 19, fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre.

Forslag nr. 18 lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at Konkurransetilsynet i større grad kan følge opp landbrukssektoren, på lik linje med resten av verdikjeden for mat.»

Forslag nr. 19 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomføre og offentliggjøre en samlet marginstudie av hele verdikjeden for dagligvarer.»

Miljøpartiet De Grønne har varslet støtte til forslagene.

V o t e r i n g:

Forslagene fra Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre ble med 61 mot 41 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.10.44)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 8–10, fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 8 lyder:

«Stortinget ber regjeringen etablere et tilskudd til markedshager og andelsbruk av frukt og grønt i forbindelse med jordbruksforhandlingene 2026. Tilskuddet skal ikke være basert på mengde areal i bruk, men heller produksjon, mangfold og kvalitet.»

Forslag nr. 9 lyder:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om endringer i tilskuddene i forbindelse med jordbruksforhandlingene 2026, slik at inntektsmulighetene for småskalaprodusenter av grønnsaker styrkes.»

Forslag nr. 10 lyder:

«Stortinget ber regjeringa seinast i samband med jordbruksoppgjøret for 2026 etablere ordningar som stimulerer til auka bruk av marknadshagar og andelsbruk av frukt og grønt.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 63 mot 39 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.11.03)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1–7, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget våren 2026 med en plan for mer plante-

basert mat. Planen skal inneholde konkrete mål samt tiltak som vil bidra til å nå disse, og som strekker seg fram mot 2035. Planen må inneholde tiltak for å øke både produksjon av og etterspørsel etter frukt og grønt, i tråd med allerede vedtatte klimamål samt de nasjonale kostholdsrådene.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen følge opp jordbrukets klimaavtale om å bidra til å endre matforbruket i den norske befolkningen slik at matforbruket i størst mulig grad blir i tråd med kostholdsrådene.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen innrette produksjonsstøtten slik at bønder aktivt premieres for å velge klima- og miljøvennlige produksjonsmetoder, inkludert bruk av regenerativt jordbruk, karbonbinding og redusert bruk av importert kraftfôr.»

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen jobbe for at norske grønnsaksprodukter kan ha større avvik i fasong ut til forbruker.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen kartlegge omstillingsevnen fra ikke-spiselig til spiselig produksjon i den norske veksthusnæringen.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge frem en plan for omdisponering av alternative arealer, som golfbaner og blomsterproduksjon, til matproduksjon i krisesituasjoner.»

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

vedtak:

I

I statsbudsjettet for 2025 gjøres følgende endringer:

Forslag nr. 7 lyder:

«Stortinget ber regjeringen beregne hva det vil koste å øke selvforsyningen til 50 pst. korrigert for import av fôr.»

Votering:

Forslagene fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble med 59 mot 43 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.11.19)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 54, fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i samråd med berørte fylker og kommuner etablere et restaureringsprosjekt for Oslofjorden, samt tiltak for å redusere nitrogen til faglig anbefalt nivå, og komme tilbake til Stortinget innen utgangen av 2026 med en plan for gjennomføring.»

Fremskrittspartiet har varslet subsidiær støtte til forslaget.

Votering:

Forslaget fra Høyre, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne ble vedtatt med 55 mot 47 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.11.41)

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1150		Til gjennomføring av jordbruksavtalen m.m.	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i> , reduseres med.....	1 209 000
		fra kr 29 500 000 til kr 28 291 000	
	50	Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond, <i>økes med</i>	166 830 000
		fra kr 2 548 553 000 til kr 2 715 383 000	
	70	Markedstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med.....	122 392 000
		fra kr 410 500 000 til kr 288 108 000	
	73	Pristilskudd, <i>overslagsbevilgning</i> , <i>økes med</i>	45 580 000
		fra kr 5 903 894 000 til kr 5 949 474 000	
	74	Direkte tilskudd, <i>kan overføres</i> , reduseres med.....	101 913 000
		fra kr 17 566 323 000 til kr 17 464 410 000	
	77	Utviklingstiltak, <i>kan overføres</i> , reduseres med.....	18 429 000

Kap.	Post Formål	Kroner
	fra kr 397 391 000 til kr 378 962 000	
	78 Velferdsordninger, <i>kan overføres, økes med</i>	31 533 000
	fra kr 1 965 007 000 til kr 1 996 540 000	

II

Landbruks- og matdepartementet gis fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til det framlagte forslag til jordbruksoppgjør, herunder tiltak som er knyttet til bevilgninger i 2026.

III

Stortinget ber regjeringen fremover styrke satsingen på produksjon av plantevekster til mat, for å øke selvforsyningen.

IV

Stortinget ber regjeringen legge til rette for økt verdiskaping i grøntsektoren gjennom målrettede tiltak som styrker denne sektorens konkurranseevne.

V

Stortinget ber regjeringen sikre at inntektsgapet mellom bønder og andre grupper i samfunnet forblir tett fremover.

VI

Stortinget ber regjeringen legge til grunn at grøntsektoren skal utvikles til å spille en større rolle i norsk matproduksjon frem mot 2035, og at dette skal reflekteres i målformuleringene og prioriteringene i jordbruksforhandlingene fremover.

VII

Stortinget ber regjeringen bedre rammevilkårene for utvikling av miljøvennlig gjødsel, jordforbedring og bioenergi.

VIII

Stortinget ber regjeringen vurdere tiltak for å legge til rette for økt bruk av tang og tare til dyrefôr, og muligheten for å utvikle mikroalger til bruk i dyrefôr for å redusere metanutslipp i landbruket.

IX

Stortinget ber regjeringen gjennomgå returordningene for landbruksplast og innføre tiltak som sikrer at all landbruksplast resirkuleres.

X

Stortinget ber regjeringen etablere en felles nordisk matberedskapsplan som inkluderer strategisk samarbeid om lagring og tilgang på viktige innsatsfaktorer.

XI

Stortinget ber regjeringen sikre at det i arbeidet med «Helhetlig plan for bærekraftig bruk av nitrogen i jordbruket» foreslås løsninger som raskt reduserer nitrogen-tilførselen i Oslofjorden.

XII

Stortinget ber regjeringen innføre krav om opprinnelsesmerking av produkter slik at forbrukerne kan ta opplyste valg.

XIII

Stortinget ber regjeringen styrke rammevilkårene for lokalmatproduksjon og agroturisme for å bidra til økt regional verdiskaping og bosetting.

Presidenten: Det votes over I og II.

Bak tilrådingen står Arbeiderpartiet, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti, Rødt, Venstre og Miljøpartiet De Grønne.

Kristelig Folkeparti har varslet støtte til tilrådingen.

Høyre har varslet subsidiær støtte til tilrådingen.

Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 89 mot 12 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.11)

Presidenten: Det votes over V.

Høyre, Fremskrittspartiet og Venstre har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 64 mot 38 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.31)

Presidenten: Det votes over III, VI og IX.

Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 88 mot 12 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.12.50)

Presidenten: Det votes over VII og VIII.

Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 61 mot 40 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.08)

Presidenten: Det votes over XI.

Senterpartiet og Kristelig Folkeparti har varslet at de vil stemme imot.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble vedtatt med 82 mot 19 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.13.26)

Presidenten: Det votes over IV, X, XII og XIII.

V o t e r i n g:

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Votering i sak nr. 2, debattert 18. juni 2025

Innstilling fra næringskomiteen om Endringer i statsbudsjettet 2025 under Landbruks- og matdepartementet (Reindriftsavtalen 2025/2026) (Innst. 533 S (2024–2025), jf. Prop. 143 S (2024–2025))

Presidenten: Under debatten er det satt fram seks forslag. Det er

- forslagene nr. 1–3, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Senterpartiet og Fremskrittspartiet
- forslagene nr. 4–6, fra Bengt Rune Strifeldt på vegne av Fremskrittspartiet

Det votes over forslagene nr. 4–6, fra Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen endre tilskuddsordningene slik at de i større grad stimulerer til økt produksjon, og benytte tilskuddsordningene aktivt for å favorisere reineiere som har reindrift som hovednæring.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen stille krav til reindriftsnæringen om produksjonskrav på 6,0 kg pr. livdyr som beiter i Norge.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen evaluere valg av erstatningsareal for reineierne på Fosen og utrede hvilke konsekvenser dette får for bønder og utmarksbrukere i området, i samarbeid med de berørte kommunene, bondelagene og andre berørte parter.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Fremskrittspartiet ble med 90 mot 12 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.13)

Presidenten: Det votes over forslagene nr. 1 og 3, fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen igangsette en helhetlig gjennomgang av beiteområder for rein og redusere og fastsette øvre reintall for de enkelte reinbeitedistriktene slik at de i større grad samsvarer med beiteressursene.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå vedtatte bestandsmål for rovvilt i reindriftsområdene med sikte på å redusere måltallene og redusere bestandene ned til de nye bestandsmålene.»

V o t e r i n g:

Forslagene fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet ble med 72 mot 29 stemmer ikke vedtatt.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.30)

Presidenten: Det votes over forslag nr. 2, fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen prioritere konfliktforebyggende tiltak i fremtidige reindriftsavtaler og legge til rette for å etablere sperregjerder i beitegrenser der det er en konflikt mellom grunneier og reindrift, selv om en av partene ikke ønsker det.»

Høyre og Miljøpartiet De Grønne har varslet at de vil støtte forslaget.

V o t e r i n g:

Forslaget fra Senterpartiet og Fremskrittspartiet ble vedtatt med 52 mot 50 stemmer.

(Voteringsutskrift kl. 15.14.51)

Komiteen hadde innstilt til Stortinget å gjøre følgende

v e d t a k:

I

I statsbudsjettet for 2025 gjøres følgende endringer:

Kap.	Post	Formål	Kroner
Utgifter			
1151		Til gjennomføring av reindriftsavtalen	
	51	Tilskudd til Reindriftens utviklingsfond, økes med..... fra kr 73 900 000 til kr 94 500 000	20 600 000
	75	Kostnadssenkende og direkte tilskudd, kan overføres, reduseres med fra kr 138 400 000 til kr 118 200 000	20 200 000
	79	Velferdsordninger, kan overføres, reduseres med..... fra kr 4 100 000 til kr 3 700 000	400 000

II

Sak nr. 3 [15:15:09]

Landbruks- og matdepartementet gis fullmakt til å iverksette tiltak i henhold til den foreslåtte reindriftsavtalen, og som er knyttet til bevilgninger i 2026.

Referat

V o t e r i n g:

Presidenten [15:15:09]: Det foreligger ikke noe referat.

Komiteens innstilling ble enstemmig vedtatt.

Dermed er dagens kart ferdigbehandlet. Forlanger noen ordet før møtet heves? – Så synes ikke, og møtet er hevet.

Møtet hevet kl. 15.16.

